

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 998

3. LIPNJA 2022. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001 >

Popis

Prebrojavanje i nacionalnih manjina

SADRŽAJ

10

U susret popisu stanovništva (II.)
**Depopulacija
u nekoliko valova**

12

Ildikó Lovas, književnica
**Nije bilo tako
kako su nas učili!**

16

Obrazovanje
Muke oko nauke

20

Salon mame Tereze, premijera
Književno-teatarskog kružoka
u Bunjevačkom kolu
Incident u našem okviru

32

Obilježeno 125 godina od smrti
Ilije Okrugića Srijemca
**Veliki sin
kićenog Srijema**

34

Promocija knjige mons. Stjepana
Beretića *Johannes Clausen –
kako je oslikana subotička katedrala*
**»Taj što je u Zagrebu
čuda stvarao, kod nas
je stvorio veće«**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica
List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Koliko nas ima?

Da nije bilo covida-19 i odluke da se zbog epidemije popis stanovništva odgodi za godinu i pol dana već odavno bismo raspravljali o broju stanovnika u Srbiji, nacionalnoj strukturi, o tome gdje se i zašto izgubio dio stanovništva. Ovako, morat ćemo se strpjeti barem do kraja godine, jer će popisivači, s prijenosnim računalima pod miškom, na teren krenuti u listopadu. Za običi sva kućanstva u Srbiji imaju rok od mjesec dana. To znači da bi neke prve okvirne podatke mogli imati na kraju godine. Čisto da u vrijeme praznika imamo o čemu raspravljati.

A ključno je pitanje koliko će nas biti u odnosu na popis iz 2011. godine. A to koliko će nas biti brine kako pripadnike većinskog naroda tako i nacionalne manjine.

Ako krenemo od toga koliko nas ukupno ima, onda je polazište službena statistička brojka iz 2011. godine, a tada je Srbija imala 7.186.862 stanovnika. Posljednja procjena broja stanovnika koju je Republički zavod za statistiku dao prije godinu dana stala je na broju od 6,9 milijuna. Minus je 300.000 u odnosu na službenu popisnu brojku. Ali još gore od tih 300.000 je činjenica da je udio mlađeg stanovništva sve manji, a da je svaki peti stanovnik stariji od 65 godina. Kada procjenjuje kretanje broja stanovnika, statistika se ne bavi posebno nacionalnim manjinama. No, nisu naravno ni one izuzetak iz općeg trenda depopulacije.

Uz negativan prirodni priraštaj taj trend depopulacije kod njih je još je dodatno potaknut mogućnostima koje otvaraju putovnice zemalja Europske unije. I kome se može zamjeriti što odlazi na školovanje tamo gdje to funkcionira bolje, što odlazi raditi tamo gdje su zarade pristojnije, što odlazi živjeti tamo gdje je sustav uređeniji?

Može se i to donekle popraviti. Naravno, ne mislim pri tome na neku mjeru prisilnog vraćanja »odbjeglih«, već na to da, bez obzira živjeli neki članovi obitelji u inozemstvu (ili možda nekom drugom mjestu u Srbiji) njih mogu prijaviti i umjesto njih odgovoriti na pitanja iz obrasca za popis drugi članovi obitelji. Treba to iskoristiti.

Z. V.

Predsjednik Srbije Aleksandar Vučić položio prisegu

Želim biti predsjednik svih

Predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić** položio je 31. svibnja prisegu na Jedanaestoj posebnoj sjednici Narodne skupštine Srbije u Dvanaestom sazivu i stupio na dužnost u drugom mandatu.

»Želim biti predsjednik svih i predsjednik za sve, biti prvi po obvezama i posljednji po privilegijama, raditi više, ne tražiti ništa za sebe, ali tražiti sve, apsolutno sve za našu Srbiju«, rekao je predsjednik Vučić na početku jednodnevnog govora i istaknuo kako su mu prioriteti drugog mandata: mir, stabilnost, nezavisnost u odlučivanju, sloboda Srbije, sigurnost, zdravlje, Europa, rad, rad i rad.

»Srbija jest i bit će ono što mi od nje napravimo«, rekao je Vučić ističući kako je važno »znanje o tome gdje smo i geografski i historijski i velika pažnja o tome da nikada ne pobrkamo, kao što nam se toliko puta u povijesti događalo, historiju i realnost, geografiju i realnost, puste želje i realnost«.

Govoreći o povijesnom trenutku u kojem je preuzeo drugi put dužnost predsjednika, Vučić je rekao kako je »točno je da je napadom na Ukrajinu pogaženo međunarodno javno pravo, ali je također točno da se to dogodilo desecima puta u suvremenom svijetu, te da su ključni protagonisti i današnji veliki borci za poštovanje normi međunarodnog javnog prava bile nerijetko i zapadne sile«.

Kazao je i kako »politika vođenja zemlje nije politika želja, već politika mogućeg, politika realnosti« i da nove generacije nisu dužne plaćati dugove prethodnih, i da »oni ne moraju razmišljati s kim će ratovati sutra«.

Formiranje nove Vlade je, rekao je Vučić, od presudnog značaja i očekuje njeno formiranje do kraja srpnja.

»Vjerujem da će mandatar donijeti odluku da Vlada bude manjinski inkluzivna, da uključimo što je moguće više pripadnika ne samo srpskog naroda, već da u toj Vladi budu i Mađari, i Bošnjaci, da budu u njoj i Hrvati, i Romi, i predstavnici svih nacionalnosti koji žele dobro ovoj zemlji i koji imaju samo jednu otadžbinu ili jednu domovinu, a to je Srbija, koju beskrajno vole baš onako kako je volimo mi i koji ovdje planiraju živjeti, i oni i njihova djeca, baš kao što to planiramo i mi«, poručio je predsjednik Vučić i zahvalio se svim »predstavnicima nacionalnih manjina, ljudima, divnim građanima, narodima koji ne pripadaju većinskom narodu, a koji su uvijek bili uz Srbiju, pomagali Srbiji i zajedno s nama dijelili dobro i zlo i zajedno s nama rješavali sve muke i probleme s kojima smo bili suočeni«.

FOTO: Predsjedništvo Srbije / Dimitrije Goll

Istaknuo je kako od naredne Vlade očekuje da se posveti europskom putu, ističući kako »oni nisu uvijek fer prema nama«, posebno kada je riječ o političkim zahtjevima, ali da »isto tako ni mi nismo fer prema njima«.

»Lako nam je i lijepo da uzimamo novac poreznih obveznika iz Europske unije i mnogo se dobro osjećamo ako ni hvala na to ne kažemo. Lako nam je, lijepo, prihvaćati ono što nam odgovara, ono što nam se dopada, ali nam

nije lako i lijepo čuti riječi kritike kada nam se nešto ne sviđa«.

U pogledu Kosova je rekao kako će se nastaviti brinuti »o životima naših ljudi koji i dalje žive na Kosovu i Metohiji« i da se zbog toga mora tragati za kompromisom, ističući da je zaštita teritorijalnog integriteta »vrhovni princip međunarodnog javnog prava«.

U pogledu aktualne situacije i opskrbe energentima rekao je da je »situacija alarmantna«, ali da su javne financije stabilne i da će hrane biti dovoljno.

Rekao je da će Srbija ostati vojno neutralna, ali da nije politički neutralna jer je na europskom putu; da će plaće i mirovine rasti i da ih »inflacija ne smije pojesti«, te da će se i dalje voditi pronatalitetna politika.

U pogledu odnosa sa susjedima je istaknuo kako s mađarskom državom »imamo najbliže i najbolje moguće odnose«, veoma dobre odnose i s Rumunjskom i Bugarskom, u široj regiji i s Grčkom i Turskom, i da će zahvaljujući inicijativi Otvoreni Balkan biti takvi odnosi i sa Sjevernom Makedonijom i Albanijom.

»Ono gdje ćemo morati mnogo pažnje posvetiti, to su naši odnosi sa Zagrebom, s Hrvatskom, da pokušamo mnogo toga izmijeniti, da se suglasimo konačno da ni na što iz prošlosti ne gledamo na isti način, da su nam pogledi u prošlost drugačiji, različiti, ali da pokušamo pronaći iste naočale i iste dvoglede za budućnost i vidimo što je to što možemo zajednički uraditi. Vrata Beograda i kapije, i vrata Predsjedništva, bit će uvijek otvorena za dobar dijalog i razgovor sa Zagrebom«, rekao je Vučić te istaknuo da isto očekuje i s političkim Sarajevom te da će uvijek pomagati Republici Srpskoj.

»Mi ne možemo mijenjati čitav svijet, možemo ga samo prihvatiti takvog kakav jeste i tražiti svoje mjesto u njemu«, rekao je Vučić i dodao: »ali ono što možemo je nastaviti mijenjati sebe, graditi svoju zemlju, u svakom području«.

J. D.

Izravnih razgovora o sudjelovanju u Vladi nije bilo

Tomislav Žigmanov, predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i prvi na listi koalicije *Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani*, na posljednjim parlamentarnim izborima izabran je za narodnog zastupnika u Skupštini Srbije. Za zagrebačke *Novosti* govorio je i o predstavljanju hrvatske nacionalne manjine u Skupštini Srbije, kao i o eventualnom sudjelovanju DSHV-a u radu nove srbijanske Vlade.

»Moja će zalaganja kao narodnog zastupnika biti usmjerena na one sadržaje koji su bili dio naše predizborne platforme: europske integracije, koja uključuje napredak u vladavini prava i razvoju institucija, napose kada je riječ o pravima nacionalnih manjina i pratećem institucionalnom okviru i politika financiranja. Drugo, decentralizacija i ravnomjerni razvoj, osobito za područja i naseljena mjesta u kojima u značajnijim postotcima žive Hrvati s ciljem da se stvaraju perspektive za opstanak i razvoj hrvatske zajednice. Treće, rješavanje otvorenih pitanja – od integracije Hrvata u srbijansko društvo i uključivanja u procese donošenja odluka, preko uspostave takvih politika suočavanja s prošlošću koje će za posljedicu imati komemoriranje nevinih žrtava Hrvata u Vojvodini 1990-ih, do izgradnje pozitivnih politika priznanja, što uključuje prestanak podrške izgradnji tzv. bunjevačke nacije, završno s osnutkom Hrvatskog školskog centra. Neće mi biti ni nevažno pitanje kakve će u Srbiji biti vanjsko-političke sastavnice u odnosima s Hrvatskom, jer postojeće nisu takve da bi nas zadovoljile.«

Na pitanje što će hrvatska manjina dobiti eventualnim ulaskom u Vladu, Žigmanov je odgovorio:

»Rano je o svemu govoriti, jer izborni proces u Srbiji za novi saziv Narodne Skupštine, tijelu koje će birati novu Vladu, još uvijek nije okončan. Istina, u pojedinim medijima je bilo napisa u kojima su iznošene određene špekulacije, pa i o tome da će DSHV dobiti poziv da sudjeluje u radu nove srbijanske Vlade, no o tome izravnih razgovora do sada nije bilo. A hoće li nakon takvih razgovora oni imati pozitivan ishod, ovisit će o programskim sadržajima agende nove Vlade. Ako oni budu sukladni našoj predizornoj i uopće političkoj platformi, onda ne bi trebalo biti riječi o kompromitaciji. Naprotiv, bit ćemo u prilici u institucijama rješavati probleme i izazove s kojima se suočavaju Hrvati u Srbiji.«

Novo rukovodstvo MO DSHV-a Vajska

Na redovitoj skupštini, 29. svibnja, izabrano je novo rukovodstvo Odbora MO DSHV-a Vajska. U rukovodstvo su izabrani **Dario Bošnjak**, **Mladen Šimić**, **Damir Gondi**, **Ivica Straćinski**, **Tomislav Gigan** i **Katica Barukčić**. Za dopredsjednika je izabran Mladen Šimić, a za predsjednika Dario Bošnjak. Skupštini su nazočili gosti iz Subotice: predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**, član Predsjedništva **Vladislav Horvacki**, zamjenica predsjednika podružnice Subotice **Josipa Vojnić Tunić** i tajnica u uredu DSHV-a **Lozika Jaramazović**.

Dva dana prije redovite skušine **Željko Pakledinac**, dosadašnji predsjednik MO DSHV-a Vajska, je u dopisu upućenom pojedinim medijima objavio da istupa iz član-

stva Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini te podnosi ostavku na mjesto predsjednika MO DSHV-a Vajska, na mjesto predsjednika Podružnice DSHV-a Južno Podunavlje i na mjesto člana Vijeća DSHV-a. »Kako sam na posljednjim lokalnim izborima u Općini Bač, od 2020. godine na listi Vojvođanski front, osvojio vijećnički mandat ispred DSHV-a, ovom prilikom vas izvešćujem da na prvoj narednoj sjednici Općine Bač, izlazim iz spomenute koalicije, ali ću mandat zadržati, te ubuduće djelovati kao neovisni vijećnik i nastaviti boriti se za interese hrvatske nacionalne manjine u Općini Bač, jer to dugujem svima onima koji su mi dali glas i prepoznali moj rad, za sve ovo vrijeme«, navodi u dopisu Pakledinac.

H. R.

Prebrojavanje i nacionalnih manjina

Na sjednici Koordinacije nacionalnih vijeća nacionalnih manjina, koja je održana prošlog petka, središnja tema bio je predstojeći popis stanovništva. Osim predstavnika nacionalnih vijeća, sjednici su prisustvovali i predstavnici Republičkog zavoda za statistiku i Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog.

Popis stanovništva, kućanstava, kuća i stanova bit će proveden od 1. do 31. listopada 2022. godine, a pripreme za organiziranje ovog statistički najznačajnijeg posla traju dugo. Prema riječima pomoćnice direktora Sektora društvenih statistika Republičkog zavoda za statistiku **Snežane Lakčević** trenutno je u tijeku formiranje popisnih komisija koje se formiraju za svaku jedinicu lokalne samouprave i Grad Beograd.

»Za potrebe realizacije ovog popisa bit će formirana 161 popisna komisija, a u 74 popisne komisije u općinama i gradovima s višenacionalnim sastavom stanovništva imat ćemo i članove popisnih komisija koji su predstavnici nacionalnih vijeća nacionalnih manjina koji žive na tom teritoriju«, kazala je Lakčević.

Hrvatska nacionalna manjina članove popisne komisije imat će u Subotici, Somboru, Novom Sadu, Baču, Apatinu, Beočinu, Srijemskim Karlovcima i Indiji. Osim članova popisne komisije, nacionalne manjine dale su i jednog zajedničkog člana u Republičkoj komisiji za popis, kao i predstavnike u Radnoj grupi za praćenje popisa.

»Što se tiče popisnih komisija, imali smo potrebu za više članova, ali smo se dogovorili da stalne članove popisnih komisija imamo u onim mjestima gdje je koncentracija pripadnika nacionalnih zajednica više od 10 posto za jednu nacionalnu manjinu ili kumulativno. Na kraju smo došli do brojke od 74 lokalnih samouprava. Postoji mali broj lokalnih sredina gdje je sastav stanovništva takav da je više nacionalnih zajednica imalo jasnu potrebu da ima svoje predstavnike i u lokalnim popisnim komisijama, i tu smo napravili jedan kompromis s Republičkim zavodom za statistiku, pa smo u pojedinim općinama dobili i više predstavnika, tako da u 74 lokalne samouprave imamo 88 predstavnika nacionalnih manjina«, kazao je predsjedavajući Koordinacije nacionalnih vijeća **Borče Veličkovski**.

Na terenu 15.000 popisivača

Ovaj popis bit će specifičan po tome što će se prvi puta koristiti elektronički upitnik umjesto papirnato. Popunjavanje upitnika, odnosno upisivanje odgovora građana vršit će se na srpskom cirilicom ili latinicom.

»Svjesni smo da nije svim građanima Srbije srpski materinski jezik, pa smo u suradnji s Koordinacijom nacionalnih vijeća i OESS-om i Populacijskim fondom UN-a osnovne popisne obrasce preveli na jezike 20 nacionalnih manjina. Od tih 20 jezika 13 je tiskano u višejezičnoj zbirci osnovnih obrazaca, a ostalih sedam jezika je na popisnoj internetskoj stranici. Višejezičnu zbirku popisivači će nositi sa sobom i ukoliko u nekoj zgradi naiđu na pripadnika bilo koje nacionalne manjine koji će željeti pročitati popisno pitanje na svom materinskom jeziku, popisivač je dužan to mu i omogućiti«, kazala je Lakčević.

Svatko će nakon što odgovori na pitanja imati pravo pogledati što je popisivač unio, odnosno je li vjerodostojno prenio odgovore ispitanika.

»Kada popisivač pritisne 'enter', od tog trenutka podaci se kriptuju i idu u bazu Republičkog zavoda za statistiku i od tog trenutka mi možemo pratiti i reagirati ukoliko je popisivač naknadno ispravio bilo koje slovo, zarez... Poštujemo se pravila zaštite podataka ličnosti i poduzete su sve mjere da bi se zaštitili individualni podaci«, kazao je Lakčević.

Javni poziv za instruktore popisivača bit će objavljen oko 20. lipnja. Bit će primljeno 2.200 instruktora koji će biti obučeni da prate rad 15.000 popisivača. U Republičkom zavodu za statistiku kažu da će biti obučeno 20 posto više i instruktora i popisivača, jer može se dogoditi da iz nekih razloga tijekom trajanja popisa netko odustane, pa će obuci za instruktore prisustvovati 2.500, a za popisivače 18.000 kandidata. Popisivači se prijavljuju za rad za naselje u kojem žive. Svaki popisivač dobit će oko 200 kućanstava za popis. Imat će svoju identifikaciju s ovlaštenjem za rad. Teritorij Srbije podijeljen je na 41.462 popisna kruga, a u prosjeku jedan popisivač imat će tri popisna kruga.

»Popisivač će ići od vrata do vrata. Dužan je, ukoliko ne nađe u stanu odraslu osobu sposobnu da daje podat-

»Od popisa stanovništva ovisi politika koju će Srbija imati prema nacionalnim manjinama, odnosno u ovisnosti od toga koliko će biti pripadnika nacionalnih manjina, takva će biti i politika prema njima, to jest financije, a prema popisu će se formirati i nova nacionalna vijeća«, kazala je Olena Papuga. »Popisani će biti i odsutni članovi kućanstva koji žive u inozemstvu. Svaki član kućanstva ima pravo prijaviti ih i popisivač je dužan za njih popuniti obrasce«, kaže Snežana Lakčević

ke, više puta doći na adresu, ostaviti poruku, a radit će i *call centar* za građane. Popisani će biti i odsutni članovi kućanstva koji žive u inozemstvu. Svaki član kućanstva ima ih pravo prijaviti i popisivač je dužan za njih popuniti obrasce«, kaže Lakčević.

Kampanja

Kampanja za popis koju će provoditi Republički zavod za statistiku bit će opća, a osim flajera i lifleta na jezicima nacionalnih manjina, a uz pomoć OEES-a, javni poziv za instruktore i popisivače bit će preveden i na jezike nacionalnih manjina.

»Na Koordinaciji nacionalnih vijeća vijećima nacionalnih manjina prenijeli smo poruku da ćemo podržati i kampanje nacionalnih vijeća, ali ono na čemu Zavod inzistira jest sadržinski i vremenski usuglašena kampanja s našom općom kampanjom«, kazala je Lakčević.

U kampanju za promociju popisa i motiviranja nacionalnih manjina da se slobodno izjasne uključit će se i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog.

»Poslali smo upite nacionalnim vijećima i pitali smo ih kakvu kampanju žele. Izjasnili su se da žele zajedničku kampanju koju će raditi javni servisi, RZS, ali su se izjasnili da svi hoće i svoje pojedinačne kampanje. U tom smislu razgovarat ćemo s međunarodnim organizacijama kako mogu i financijski pomoći, jer nacionalna vijeća nisu to u mogućnosti financirati. Uputit ćemo pozive lokalnim samoupravama i okruzima da i oni aktivno podrže kampanju u svojim sredinama, a tamo gdje su multinacionalne sredine

da kampanja za popis bude i na jezicima tih manjina«, kazala je državna tajnica Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Olena Papuga** i dodala kako je to ministarstvo u suradnji s Republičkim zavodom za statistiku formiralo radnu grupu, čiji je cilj pripadnike nacionalnih manjina obučiti za provedbu popisa.

Popis i izbori na nacionalna vijeća

Nacionalna vijeća bit će uključena aktivno u kampanju za popis, a ono što slijedi poslije popisa su izbori za nacionalna vijeća koji bi trebali biti održani u studenome.

»Ako bi izbori za nacionalna vijeća bili u studenome, kako bi trebalo, dogodilo bi se da bi u vrijeme popisa pripadnici nacionalnih manjina agitirali za upis u poseban popis birača, elektori bi prikupljali potpise, prikupljali bi se potpisi za liste. Zato smo kao Ministarstvo pozvali predstavnike nacionalnih vijeća da razmisle jesu li u mogućnosti ili ne to raditi zajedno«, kazala je Papuga.

Kako je poslije sastanka kazao predsjedavajući Koordinacije nacionalnih vijeća Veličkovski, stav većine u Koordinaciji nacionalnih vijeća nacionalnih manjina je da nije uputno raditi u isto vrijeme i popis i izbore za nacionalna vijeća, jer postoji bojazan da bi se mogla napraviti zabuna kod pripadnika nacionalnih manjina. Ali izbori za nacionalna vijeća mogu biti odgođeni tek ukoliko na tu odluku suglasnost da Vlada Srbije. Prijedlog je predan na sjednici Vijeća za nacionalne manjine koja je održana poslije Koordinacija nacionalnih vijeća, a kojom je predsjedala premijerka **Ana Brnabić**.

Hrvatsko nacionalno vijeće smatra kako nema razloga niti zakonskog osnova za odgađanje izbora za nacionalna vijeća.

»Pripadnost društvu uključuje paradoksalnu točku u kojoj je svakome od nas naređeno da slobodno izabere ono što nam je ionako već nametnuto«, pisalo je između redova na pozivu za jedanaestu sjednicu Savjeta za nacionalne manjine koja je održana 27. svibnja 2022. godine u zgradi Vlade Srbije. Toga dana pripadnici 22 nacionalne manjine u Srbiji pred premijerkom **Anom Brnabić** slobodno su iskazali svoju molbu nastalu na inicijativu Ministarstva za ljudska i manjinska prava da se izbori za nacionalna vijeća pomaknu do svibnja 2023. godine. Iako trenutno ne postoji zakonska osnova za takve akcije i premda nacionalna vijeća nisu u potpunosti suglasna s tim (samo hrvatsko, bošnjačko i mađarsko su na sjednici to verbalizirali), premijerki je predana zajednička zamolba da se pokuša pronaći rješenje za takvo pomjeranje. Razlozi se navodno nalaze u preklapanju kampanja za popis stanovništva i izbore za nacionalna vijeća što bi u prevedenom značenju moglo pridonijeti da se nacionalne manjine ne uspiju dovoljno mimikrizirati na predstojećem popisu stanovništva u Srbiji. Kako će se to završiti predstoji nam da čujemo do odluke koja treba biti donijeta do 10. lipnja, a do kada će nadam se i institucije koje usmjeravaju Srbiju na europski put reagirati i upozoriti na rizike ova-

kvih predloženih 'rješenja'«, kaže predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**.

Govoreći o drugim temama na sjednici Vijeća za nacionalne manjine Vojnić kaže da je, među ostalim, na dnevnom redu bilo i veličanje akcijskog plana za nacionalne manjine.

»On je zaista fizički uključio predstavnike nacionalnih manjina, ali još uvijek ne i njihove sugestije (želimo vjerovati da će se i do toga doći). Nakon punih dva sata sastanka (izlaganja) bilo je preostalo još 20 minuta do kraja sjednice, što je predviđalo raspravu za 22 nacionalne manjine. U svoje 54 sekunde (koliko je preostalo od predviđenog vremena) Hrvatsko nacionalno vijeće, osim iskazanog nezadovoljstva po pitanju pomicanja izbora i prijedloga Akcijskog plana, pohvalilo je inicijativu Ministarstva za ljudska i manjinska prava da se proračun vijeća u 2023. konačno nakon 12 godina uskladi s ekonomskim kretanjima u zemlji (premda su na sjednici Koordinacije nacionalnih vijeća, koja je prethodila ovom Savjetu predstavnici Ministarstva financija rekli kako ništa ne znaju o prije pola godine podnijetoj inicijativi za uvećanje proračuna za 25%), kao i aktivnosti na polju uključivanja članova popisnih komisija iz redova nacionalnih manjina. Hrvatska zajednica je dobila osam svojih mjesta u jedinicama lokalnih samouprava. Neke stvari ipak moramo primijetiti i pohvaliti, pomiču se na bolje!«, zaključila je Vojnić.

Z. V.

Akademiku Gutmanu uručeno priznanje HNV-a

Priznanje HNV-a *Dr. Josip Andrić* za doprinos hrvatskoj kulturi za 2021. godinu dodijeljeno je akademiku dr. sc. **Ivanu Gutmanu**, prof. emer. Samoju dodjeli priznanja akademik Gutman nije nazočio, pa mu je priznanje uručeno u utorak u Hrvatskom nacionalnom vijeću.

»Teško je dobiti priznanje u vlastitoj sredini, u ovom slučaju od manjinske hrvatske zajednice vojvođanskih Hrvata. Meni se posrećilo da su se oni sjetili mene, na taj način su pokazali da me nisu zaboravili, tim što ne živim ovdje, a rođen sam u Somboru, gdje sam odrastao. Otišao sam iz Sombora raditi u struci; radio sam u Kragujevcu, ali sam kasnije napustio život u ovom podneblju. Veliki dio radnog vijeka sam proveo u Srbiji, član sam SANU-a, a uvijek sam se izjašnjavao kao Hrvat. Ljudi se moraju boriti za određeni posao i išao sam studirati kemiju. Netko tko je visoko rangiran u akademskom svijetu nema se na što žaliti, mada ima uvijek teških perioda, kao i onih lijepih, a kada se sve to zbroji – to je ljudski život. Zaljubljenik sam u grad Sombor i okolicu, dolazim svake godine i vozim bicikl po atarskim putovima. Znači mi mnogo i suradnja s *Leksikonom podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. To je važan projekt, jer će sadržati sve što treba o ovdašnjim Hrvatima«, kazao je akademik Gutman.

»Hrvatsko nacionalno vijeće svake godine dodjeljuje tri nagrade: za obrazovanje, kulturu i sveukupni doprinos ovdašnjoj hrvatskoj zajednici. Iako područje rada akademika Gutmana, fizikalna kemija, ne spada u jednu od predviđenih nagrada, smatrali smo da je važno nagraditi

profesora Gutmana, koji nije samo veliko ime u hrvatskoj zajednici. On je zapravo veliko ime prema svome radu za čitavu Srbiju. HNV potencira da svaku izvanrednost nagradimo«, kazala je predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**.

Ivan Gutman rođen je u Somboru 1947. godine u hrvatskoj bunjevačkoj obitelji **Mirka i Katarine Gromilović**. Dvostruki je doktor znanosti iz područja kemije i matematičkih znanosti. Istaknuti je član Srpske akademije znanosti i umjetnosti te nekoliko svjetskih akademija. Najcitiraniji je srbijanski znanstvenik u svijetu. Redoviti je suradnik *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*.

H. R.

Festival *Dadras* u Subotici

Apsolutna pobjeda predstave iz Viteza

Predstava *Ugovor* Gradskog kazališta mladih Vitez (BiH) apsolutni je pobjednik ovogodišnjeg, 27. po redu festivala *Dadras* (Dani dramskog studija) u Subotici.

Osim nagrade za najbolju predstavu 27. *Dadras* festivala, nagradu za najbolju režiju osvojio je **Marko Mirko-vić** iz GKM-a Vitez. Gradsko kazalište mladih Vitez osvojilo je i vrijedne glumačke nagrade. Nagradu za najbolju glavnu mušku ulogu dobio je **Emin Šahdan**, a nagradu za najbolju žensku glavnu ulogu **Iva Šakić**. Priznanje za najbolju mladu glumicu festivala dobila je **Pavla Plavčić**, dok su posebne glumačke pohvale osvojili **Lana Čalić**, **Ivan Žuljević** i **Leo Lukić**.

Predstava *Ugovor* osvojila je i nagradu za najbolju kostimografiju i scenografiju na festivalu *Dadras* u Subotici.

Ova komedija na zanimljiv način kritizira i postavlja niz pitanja, kako likovima na sceni, tako i gledateljima.

»Dobra posjećenost na predstavi, ali i sjajna reakcija publike bila je snažan poticaj za mlade i nadasve talentirane glumce iz Viteza da izvedu, slobodno možemo reći – malo scensko remek-djelo. Čestitam im na iznimnoj igri i na zasluženom osvojenim nagradama«, kazao je **Stevo M. Bardak**, predsjednik žirija festivala.

Nakon festivala, predstava *Ugovor* gostovala je i u Tavankutu, gdje im je domaćin bila OŠ *Matija Gubec*.

H. R.

U susret popisu stanovništva (II.)

Depopulacija u nekoliko valova

U susret popisu stanovništva, koji će u Srbiji biti održan u listopada ove godine, prikazat ćemo na temelju relevantnih znanstvenih radova demografske promjene i procese koji su doveli do izrazitog demografskog deficita Hrvata u AP Vojvodini, odnosno Srbiji

Sredinom druge polovine prošlog stoljeća Vojvodina je pripadala najpovoljnijem tipu općeg kretanja stanovništva (ekspanzija imigracijom), ali je postupno prešla u najnepovoljniji tip (izumiranje), navodi dr. sc. **Dražen Živić** na temelju demografskih podataka i analiza. To je rezultat, kako toga što je iz pretežno imigracijskog Vojvodina postala jako emigracijsko područje tako i ostarjelosti stanovništva, niskog nataliteta i fertiliteta.

Ovakvi trendovi imaju jake negativne posljedice na opće kretanje i razvoj stanovništva i biološku strukturu, ali imaju i nepovoljan utjecaj na demografska kretanja nacionalno-manjinskih korpusa među njima i hrvatskog etničkog/nacionalnog korpusa na vojvođanskom prostoru.

Dominantan proces – nacionalna homogenizacija

Za Vojvodinu se uobičajeno kaže kako se odlikuje multietničkom, multijezičnom i vjerski raznolikom strukturom stanovništva. Međutim, demografska kretanja i trendovi ukazuju na sve veću etničku/nacionalnu homogenizaciju i opadanje udjela nacionalno-manjinskog stanovništva.

»Današnji složeni etnodemografski zemljovid Vojvodine baštini kompleksan utjecaj različitih društvenih, ekonomskih, političkih, demografskih, kulturoloških i drugih odrednica i procesa, koji su determinirali multietničnost sastava stanovništva, ali katkada i vrlo krupne, pa i radikalne promjene u broju pripadnika i relativnim odnosima između različitih skupina vojvođanskog stanovništva prema nacionalnoj ili anacionalnoj popisnoj identifikaciji«, navodi dr. sc. Živić, ističući kako se posljednjih stotinjak godina jasno uočava dominantan proces nacionalne homogenizacije pokrajine »u kontekstu jakog porasta broja i relativnog udjela srpskog stanovništva« zahvaljujući prije svega doseljavanju.

Tako su 1910. godine Srbi činili 33,8 posto, Mađari 28,1; Nijemci 21,4; Hrvati 6; Rumu-

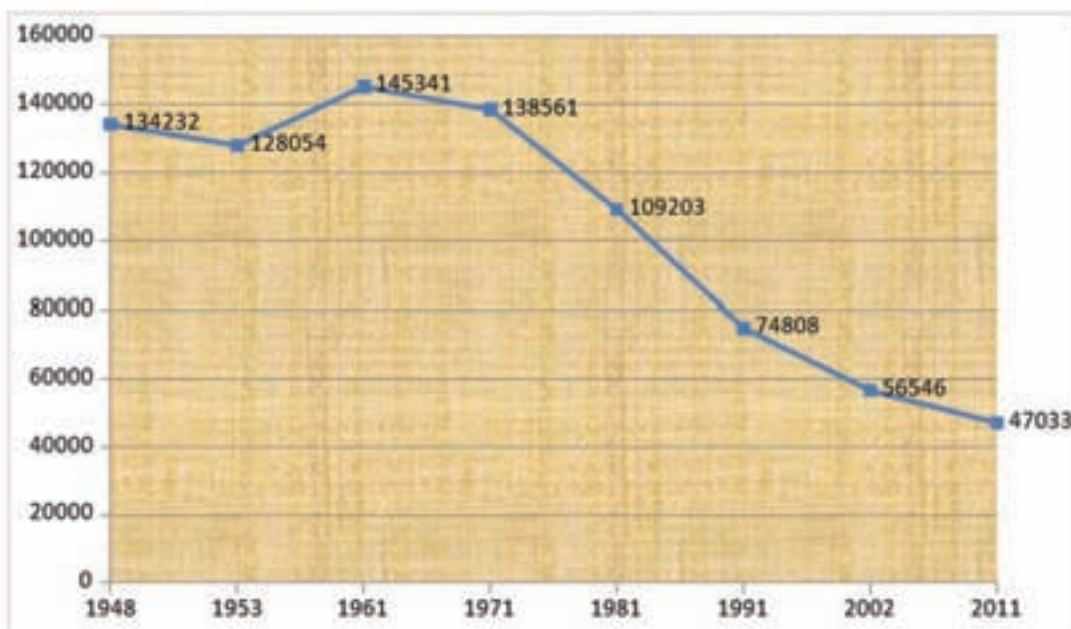
nji 5; Slovaci 3,7 posto itd. Već 1948. Srbi čine 50,4 posto dok Mađari čine 26,1 posto, Nijemci su skoro nestali, svega ih je ostalo 1,8 posto, Hrvata je 8,1 posto, Slovaka 4,2 posto, Rumunja 3,5 posto itd. Ovaj proces etničke/nacionalne homogenizacije se nastavio i kasnije.

Prema podacima iz popisa od 1981. do 2011. proces homogenizacije etničkog/nacionalnog sastava se nastavio »u pravcu jačanja etničke/nacionalne dominacije većinskog srpskog stanovništva, uz značajno ublažavanje etničke/nacionalne bimodalnosti vojvođanskog stanovništva«, navodi dr. sc. Živić.

Tako je u ovom razdoblju (1981. – 2011.) relativan udio Srba kao većinskog stanovništva u Vojvodini povećan s 54,4 na 66,8 posto (rast za 182.260 osoba ili 16,5 posto), postotak Mađara je pao s 18,9 na 13 posto (za 134.220 manje osoba, ili 34,8 posto), Slovaci su pali s 3,4 posto na 2,6 (za 19.228 osoba manje ili 27,6 posto), a udio Hrvata se smanjio s 5,4 na 2,4 posto (za 62.170 osoba manje ili 56,9 posto).

Ukupno je relativan udio nesrpskog stanovništva opao s 45,6 na 33,2 posto, sa smanjenjem u svim nacionalno-manjinskim skupinama, osim Roma čiji se udio udvostručio (s 1 na 2,2 posto).

Kretanje broja Hrvata u Vojvodini od 1948. do 2011.

Pola stoljeća depopulacije vojvođanskih Hrvata

U svom radu o demografskoj održivosti hrvatske populacije u Vojvodini dr. sc. Živić osvrnuo se na tri osnovne skupine čimbenika koji sinergijski utječu na demografske promjene. To su demografski, društveno-ekonomski i politički faktori.

Kao najznačajnije čimbenike demografske dinamike Hrvata u Vojvodini nakon Drugog svjetskog rata dr. sc. Živić ističe: migraciju i remigraciju koloniziranog stanovništva u okviru druge agrarne reforme (1945.-1948.), zatim opadajuću bioreprodukciju i prirodni pad, brojčano jaku ekonomsku emigraciju i negativnu bilancu vanjske migracije, ubrzano demografsko starenje i izrazitu neravnotežu po spolu, jaku teritorijalnu rascjepkanost hrvatskog stanovništva; nadalje političku krizu i ratne sukobe u SFRJ s posljedničnim negativnim odnosom prema Hrvatima uključujući i pritiske, prijetnje i nasilje, neriješeno hrvatsko manjinsko pitanje, procese asimilacije, »bunjevačko« i »šokačko« pitanje, nedovoljno usustavljen i afirmativan odnos hrvatske državne politike prema vojvođanskim Hrvatima te različita popisno-metodološka rješenja.

Analizom rezultata popisa dr. sc. Živić je izdvojio tri jasno razmeđena podrazdoblja. Prvo podrazdoblje demografske regresije je između popisa 1948. i 1953. godine. U ovih pet godina je broj Hrvata u Vojvodini smanjen za 4,6 posto (premda je u Srbiji u cjelini povećan za 1,5 posto). Drugo podrazdoblje je demografske ekspanzije i omeđeno je popisima 1953. i 1961. godine. Tada je broj Hrvata u Vojvodini povećan za 13,5 posto i Hrvati u Vojvodini su doživjeli maksimum svojega broja od 145.341 osoba sa 7,8 posto relativnog udjela u stanovništvu Vojvodine i 76,8 posto ukupnog hrvatskog stanovništva u Srbiji.

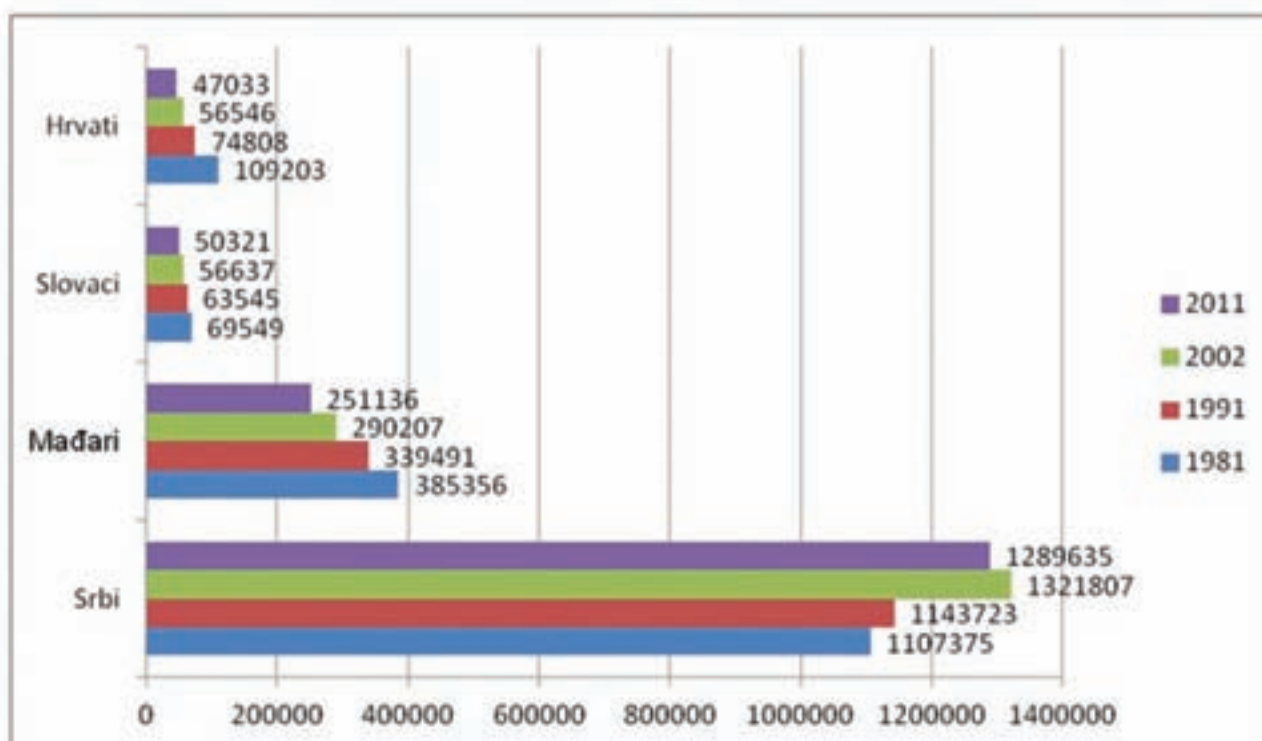
Drugo podrazdoblje demografske regresije je prema trajanju najdulje omeđeno popisima iz 1961. i 2011. Ovih je pedeset godina obilježeno izrazitom i kontinuiranom depopulacijom Hrvata u Vojvodini. Njihov broj je smanjen za 98.308 stanovnika, a stopa depopulacije je izrazito visoka -67,6. U istom je razdoblju stopa ukupne depopulacije Hrvata u Srbiji iznosila -69,4. Zbog toga se relativan udio vojvođanskih Hrvata u ukupnom broju Hrvata u Srbiji povećao sa 76,8% na 81,2%, a udio Hrvata u ukupnom stanovništvu Vojvodine smanjio sa 7,8 na svega 2,4 posto. Najintenzivnije depopulacija je zabilježena između 1981. i 1991., a najmanja između 1961. i 1971.

»Anticipirajući nastavak demografskog regresa i nakon posljednjega popisa, što će, dakako, potvrditi rezultati popisa najavljenog za listopad 2022. godine, danas u Vojvodini živi manje od trećine Hrvata popisanih 1948. godine uz signifikantno smanjenje njihovoga relativnog udjela u ukupnom vojvođanskom stanovništvu«, ističe dr. sc. Živić.

Stoga se, smatra on, može govoriti o svojevrsnom »demografskom slomu« kao značajnom prediktoru ne samo demografske nego i društvene održivosti vojvođanskih Hrvata.

Jasminka Dulić

Izvor: Dr. sc. Dražen Živić, *Demografske odrednice održivosti Hrvata u Vojvodini*, u: *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2022.

Potpis: Porast/pad broja stanovnika četiri najbrojnije nacionalne zajednice u Vojvodini u razdoblju od 1981. do 2011. |

Ildikó Lovas, književnica

Nije bilo tako kako su nas učili!

Razgovor vodila: Jasminka Dulić

U nakladi Gradske knjižnice Subotica nedavno je objavljena i promovirana knjiga subotičke književnice **Ildikó Lovas** pod nazivom *Duša grada ili znaci identiteta – subotičke kolumne*. Riječ je o prijevodu s mađarskog na srpski jezik zbirke kolumni koju je *Magyar Szó* objavio 2020., a koje su prethodno objavljivane u istoimenom listu. Želja je autorice bila da njena razmišljanja, ili kako ona kaže »literarnu avanturu«, učini dostupnom i onima koji ne poznaju mađarski jezik. U dvadeset poglavlja autorica je iznijela svoja saznanja o

Subotici kakva je nekad bila i razmišljanja kakva bi mogla biti u 21. stoljeću.

Ildikó Lovas je rođena 1967. godine u Subotici. Diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Njena proza prevedena je na srpski, hrvatski, slovenski, talijanski, njemački i bugarski. Dobila je više prestižnih nagrada za svoje knjige. Dobitnica je i nagrade Grada Subotice *Pro urbe* za 2021. godinu.

► **Kako je nastala knjiga *Duša grada ili znaci identiteta – subotičke kolumne*?**

Ono što mi znamo određeno je nekim drugim razmišljanjima, tako smo odrasli da su nas učili kao da je sve počelo 1945., a to nije istina. Ana Bešlić je simbol, metafora svega što smo imali i što smo izgubili i za sve što možemo vratiti na svoje mjesto. Ja dosta iskreno i direktno govorim o onome što mi se ne sviđa; što mislim to i kažem, a trpim i kad drugi govore da im se ne sviđa ono što ja kažem. Multikulturalizam je ideologiji bratstva-jedinstva brat blizanac, a njihova mlađa sestra ili brat je interkulturalizam. Mislim da je to politički proizvod zasnovan na ideološkom razmišljanju i da u suštini nema veze s realnošću i s našim životima

Negdje 2016.-17. sam počela razmišljati o nekoj novoj knjizi budući da sam bila opsjednuta građom u Gradskoj knjižnici. Moj ured u Gradskoj knjižnici je u kutu na znanstvenom odjelu i tamo možeš sve vidjeti – od starih novina pa nadalje. Projekt skeniranja građe je tada bio u tijeku i došlo je do novog zamaha. Pregledano je ono što je urađeno i prenijelo se u Sentu gdje je veći skener i onda sam počela čitati te stare novine. I nije mi bilo dovoljno to što sam nekad čitala od **Tibora Kolozsija** *A szabadkai sajtó története (Povijest subotičkog novinstva)*, koja nije prevedena, ali u kojoj je sve što treba od početka do 1945., i koja te uvodi u jedan svijet gdje vidiš da ništa ne znaš ni o Subotici ni o novinarstvu ni o novinama, ni tko su bili ti ljudi. Ono što mi znamo određeno je nekim drugim razmišljanjima, tako smo odrasli da su nas učili kao da je sve počelo 1945., a to nije istina. I onda mi je bilo prvo pitanje zašto ne pričamo o onome što je bilo ranije? Pa ljudi su tu zajedno živjeli i u najtežim trenucima, to moramo priznati. Zar ne? I onda sam počela čitati sve napise od 1890. I sve sam željela pročitati. Prvo, ono što je bilo na mađarskom, a onda i ono što je bilo na hrvatskom-bunjevačkom, na primjer o povijesti Subotice od **Jose Šokčića** o tome kako je bilo poslije Prvog svjetskog rata, kakav je bio taj svijet, kako su tada razmišljali.

► **Koji su Vam još izvori bili važni u stvaranju kolumni i ove knjige?**

U međuvremenu sam stalno imala u glavi **Gézu Csátha**, možda zato što imamo taj topos u mađarskoj književnosti kao da je on umro na demarkacijskoj liniji, a što nije istina, nije tamo umro. To je jedan književni mit. A kako stalno čitam njegov dnevnik, koji je počeo pisati nakon majčine smrti, shvatila sam da sa znanjem što sam stekla čitajući tadašnje novine, našla sam jednu sasvim novu točku gledišta. Osim toga, tu je *Leteći Vučidol* koji je objavljen kad su **Géza Csáth**, **Emil Havas** i **Artúr Munk** bili gimnazijalci i kad čitaš usporedo i njegov dnevnik moraš shvatiti da međunarodni i međuljudski odnosi nisu bili onako opterećeni kako se misli. Jeste, nisu se voljeli kao golubovi, ali nismo ni mi golubovi nego smo ljudi. Nije bilo tako kako su nas učili. I počela sam ići u tom pravcu. Totalno sam i zalutala, a onda sam našla i jedan razgovor s kćerkom Géze Csátha koji nikad nije objav-

ljen, nalazi se u *Petőfi irodolmi múzeumu*. To sam pažljivo saslušala i počela sam biti opsjednuta s tim. Prvo sam napisala *Kad te Bog ritne u stomak*, što je objavljeno na srpskom jeziku u Beogradu prošle godine. Paralelno s tim sam napisala i ove kolumne, pa sam se onda vratila na roman, koji sam planirala napisati. To će izići na jesen. Nije da sam ja tako htjela, jer nisam opterećena time da stalno moram pisati i objavljivati, ali mislim da ono što trebamo napisati, naš »nadređeni« će tako riješiti da će biti napisano. Ovaj roman u nastajanju je, dakle, razlog zbog čega sam počela pisati kolumne, a i inače sam voljela razmišljati o Subotici. To nije sad neka novost, ali je novi kut. Znači, to nije ono što mi priča **László Magyar** ili ono što mi priča **Tivadar Kongó** ili ono što mi priča **Zsombor Szabó**, nije ono što mi priča **Boško Krstić**, niti ono što priča **Ante Rudinski**, ili **László Hovany**, ili **Mirko Grlica** što mi je pričao. Sve što su oni znali ja sam pitala pa su mi pričali, a nalazila sam i u njihovim tekstovima. Ali, kad ti kopaš sam i saznaješ, to je nešto sasvim drugo.

► **Jesu li onda kolumne sabrane u ovoj knjizi neka vrsta »dnevnika unazad«, budući da sadrže i sjećanja iz djetinjstva, ali sada iz nekog drugog kuta kao i promišljanja koja nisu propuštena kroz ideološke naočale, nemaju ambicije biti stručna i znanstvena već su osobno, literarno viđenje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti Subotice?**

Baš tako. Zato sam napisala ovu knjigu. A s druge strane baš tako kako kažete, to primarno znanje iz nekadašnjih novina je prvo. Ono što sam pročitala o tome kakav je to svijet. Ja ne ronim, ali mogu zamisliti kakav je to svijet kad netko zaroni i ode dolje i u tišini promatra sasvim drugi svijet. Jer iz novina možeš sve saznati. I onda počneš kopati zašto je to netko tako rekao i pomalja se jedna druga povijest. A s druge strane stvarno su to bila moja sjećanja iz djetinjstva. To sam i napisala – kad iz Malog Radanovca kreneš kod zubara ili u knjižnicu ili samo da kupiš točeni sladoled od vanile i rum-puncha u *Pioniru* na Korzou i počela sam razmišljati kakva su bila moja osjećanja, što bih ja napisala kao novinarka danas. Što sam ja vidjela u ovom gradu, što ja vidim u ovom gradu. I to je jedno sasvim drugo gledište. Htjela sam biti nježna. Nisam htjela biti gruba. Ja dosta iskreno i direktno govo-

rim ono što mi se ne sviđa, što mislim to i kažem, a trpim i kad drugi govore da im se ne sviđa ono što ja kažem. Nikad ne ulazim u revolt ili revolvertaški način, nisam ja kauboj, tako da me to ne interesira i nije intelektualni nivo tako raditi. Tu sam htjela da bude nešto suptilno. Našla sam na primjer tu priču u svojoj glavi kad idemo u grad i pogledam na drugu stranu, preko puta zatvora, i vidimo kip **Ane Bešlić**.

► **Vrlo istaknuto mjesto u knjizi ima Ana Bešlić i njeni radovi. Zašto?**

Zato što je ona sve što smo i mi u suštini. Živjela je u jednom vremenu koje je ideološki bilo opterećeno. I ipak je radila svoje skulpture. Ona je vjerovala u to što je vjerovala i o tome se može pročitati u njevoj biografiji. To je jedna stvar. Iz Bajmaka, to jest Baba Puste, za vrijeme hladnog socijalizma stigne u Pariz s ovim oblicima što je napravila iz kamena. Te su skulpture nevidene. Ne samo zato što imaš dojam da ih ne možeš zaboraviti kad ti pogled padne na njih, ako imaš oko za to. A ako nemaš, onda ništa, jer ih i nisu stavili tako da ih svatko vidi, već tamo gore između dva drveta, poliven je bojom, ne znaš što reći. A onda sam se sjetila kako je bilo lijepo kad sam čekala kod zubara, što nije bilo lijepo jer se jako bojim, i kroz prozor vidiš oblike skulpture *Majka i dijete*, i imaš u duši misao da će sve biti u redu. I idem kasnije autom pokraj tog mjesta i krajčkom oka vidim kao da nije tamo. Drugi dan sam otišla pješice i vidim nema je. Do danas se ne zna ništa o toj nestaloj skulpturi. Zato je to toliko naglašeno u knjizi, jer ona je simbol, metafora svega što smo imali i što smo izgubili i za sve što možemo vratiti na svoje mjesto. Jer nešto i možemo vratiti.

► **Što možemo vratiti?**

Vi i ja ne moramo voditi računa je li bilo normalno za vrijeme nestašice nafte 1972.-1974. ukidati tramvaj, pa smo čekali autobus koji nije dolazio. Mi to vrijeme ne možemo vratiti. Možda je moje razmišljanje nerealno i nostalgично, iako ja nisam nostalgични tip. Ali neke stvari možemo vratiti. Znamo li gdje je ta skulptura? Znamo da je jedna u Beogradu. Je li to nečiji zadatak? Moj sigurno nije. Primijetila sam da nije tamo, ali hoćemo li mi kao grad razmišljati što nam znači Ana Bešlić? Ona je simbol onoga što smo imali i simbol slobode razmišljanja. Mi smo naše živote živjeli i prije 90-e, odrasli smo u tome, znamo i dobru i lošu stranu tog vremena, ali iako smo nekad mislili da je sve to negativno, znamo sad već da ima i pozitivnog, prije svega ta socijalna osjetljivost i puno drugih stvari. Ali kad se pojavi **Orwell** to već nije dobro. I znamo i da su ljudi mogli ići naprijed, a i danas je tako, kada postanu dio sustava. To je sasvim logično i normalno, a Ana Bešlić je simbol da je ona i u tom sustavu zadržala i dio svoje slobode, umjetničke slobode.

► **Ovu knjigu vidim kao pokušaj da se pokrene razgovor, dijalog na temu kakav je naš grad, kakav on treba biti iz jednog specifičnog kuta, kao i dijalog o stvarima o kojima ne pričamo ili ih zamagljujemo. Je li to bila i Vaša ideja? Ima li dijaloga?**

Prošle godine je bila javna rasprava o gradskoj jezgri. Sjedili smo u hladnoj Velikoj vijećnici i budući da ste i Vi

bili tamo, onda to znači da razmišljamo na jedan određeni način. Podržavaju li to ljudi? Podržavaju. Inače bi taj sastanak i javna rasprava bila neuspješna. Ali ta javna rasprava je bila uspješna. A to znači da ljudi koji žive u Subotici, rođeni Subotičani ili oni koji su postali Subotičani, razmišljaju o Subotici zato što vole ovaj grad. Nervira li nas to da ne možemo stići kolima do grada za šest minuta kao prije već je to sada 15 minuta jer je zastoj kod *Patrie*? Volimo li to? Volim li zakasni na sastanak zato što ne mogu naći parking mjesto. To ne volimo. Razmišljamo li na palanački način ako moramo stati baš ispred kazališta ili ljekarne, jer ne želimo pješачiti? S jedne stra-

Multikulturalizam je ideologiji bratstva-jedinstva brat blizanac, a njihova mlađa sestra ili brat je interkulturalizam. Mislim da je to politički proizvod zasnovan na ideološkom razmišljanju i da u suštini nema veze s realnošću i s našim životima. Mislim i da smo mi ljudi pametniji od svake ideologije i svakog političkog proizvoda, a tome ide u prilog i da je Subotica posljednjih 300 godina uspjela sačuvati svoje ljude i svoj imidž i zajednički život.

ne želiš biti velegrad i sve da bude haj-haj i veliki auti se voze i da svi svugdje idu autima, a s druge strane želimo biti jedan mali grad gdje je lijepo živjeti i gdje svatko može parkirati gdje želi. Trebamo biti pametniji. Mislim recimo na ideju da rušimo Gomboški sokak i gradimo tamo višekratnice, a postavlja se pitanje gdje će ti ljudi parkirati.

► **U jednoj kolumni pišete kako »identitet grada formiraju oni koji u njemu žive«, bilo da su se u njemu rodili, kao i njihovi preci, ili su u njega došli u novije vrijeme.**

Kao prvo ta rečenica je bila u suštini rečenica reakcije. Ne znam kako je kod drugih zajednica, ali kod Mađara je tako da mnogi od onih koji su tu rođeni ali su otišli, ne samo početkom 90-ih nego i kasnije, kad se vraćaju kažu kako je naš grad postao balkanski grad. Sad govorim o Mađarima, jer i oni kao i svaka zajednica misle da je Subotica njihov grad. I Mađari i Hrvati i Bunjevci i Srbi i svi. I samo tako i možemo graditi Suboticu da svi mislimo da je naš grad, da je to moj grad, jer ako ne misliš tako onda te to ni ne interesira. A mene interesira. Tu rečenicu sam napisala, jer je bila jedna konferencija u Budimpešti gdje su rekli da Subotica više nije ista kao prije, a onda sam ja rekla da mi nismo psi čuvari, da je čuvamo i kad se netko vrati kaže – e super, vi to dobro radite. A gdje piše da ja to moram raditi, a vi to ne morate? Ja sam dala ono što mislim da trebam dati. U ovu našu zajedničku korpu sam stavila na primjer ovu knjigu i sve moje knjige i ono

što sam radila kao savjetnica za kulturu sedam-osam godina. Meni i danas ljudi u gradu kažu »dobar dan Ildikó, kako ste«, i danas se sjećaju tog vremena i valjda sam onda i dobro radila. I meni je to dovoljno.

► **Kako ste ušli u politiku?**

Došla sam na mjesto gradske savjetnice za kulturu 2003. kada sam imala 36 godina, kada je **Géza Kucsera** postao gradonačelnik, a **Árpád Papp** je postao predsjednik Izvršnog odbora. Tražili su nekoga na godinu dana za područje kulture jer je **György Boros**, koji je bio na tom mjestu, zbog zdravstvenih razloga otišao. Na njegovo je mjesto došao Papp, ali kad je on postao predsjednik IO kao intelektualka sam došla na to mjesto. Sve do tog vremena, od kada sam se vratila s fakulteta 1991. do 2003., mada je i onda Savez vojvođanskih Mađara govorio da nam trebaju novi talenti, mladi intelektualci za direktore, članove upravnih odbora, mene nikad nisu zvali. Ni u jednom upravnom odboru nisam bila, nigdje nisam bila potrebna. Postala sam glavna urednica časopisa *Üzenet* 1998. Do tada su svi urednici *Üzeneta* bili u radnom odnosu u *Hét Napu*, a urednici *Rukoveti* su bili zaposleni u *Subotičkim novinama*. Ja sam bila prva i jedina koja nije bila primljena u radni odnos u *Hét Nap*, ne znam zašto. Tadašnji *Hét Nap* me nije volio, nego su me Boško Krstić i **Milovan Miković** primili u radni odnos u *Subotičke novine* i zahvalna sam za to i nikad to neću zaboraviti. Poslije 2003. godine sam došla u Izvršni odbor i tadašnji gradonačelnik nije bio oduševljen mnome. To nije bila neka tajna, ali sam i to preživjela i do 2010. sam bila na tom mjestu, i to je bilo to. Kad je SVM stvarno rekao da će biti otvoren prema intelektualcima, ušla sam u stranku jer sam mislila da stvarno trebamo biti otvoreni i uključiti nove ljude, i ne uvijek da samo tri čovjeka kažu što će biti u kulturi. I ne samo u kulturi, već i u svim razmišljanjima SVM-a o Subotici, o gradu. Ne treba uvijek razmišljati usko i sa zavišću jer nemamo što izgubiti, jer vrijedimo i trebamo se poštivati međusobno. Meni je to bilo najvažnije i mislim da smo tu i uspjeli. Nakon toga sam još u Mađarskom nacionalnom vijeću bila od 2010. do 2015. zadužena za kulturu.

► **Što mislite je li Subotica oaza multikulturalizma i što uopće mislite o multikulturalizmu?**

Multikulturalizam je ideologiji bratstva-jedinstva brat blizanac, a njihova mlađa sestra ili brat je interkulturalizam. Mislim da je to politički proizvod zasnovan na ideo-

loškom razmišljanju i da u suštini nema veze s realnošću i s našim životima. Mislim i da smo mi ljudi pametniji od svake ideologije i svakog političkog proizvoda, a tome ide u prilog i da je Subotica posljednjih 300 godina uspješla sačuvati svoje ljude i svoj imidž i zajednički život. Što mislim o zajedničkom životu? Ništa drugo ne postoji. Ne vjerujem u to da trebamo drugačije živjeti – da ne bude-mo komšije, susjedi, szomszédok. Tako trebamo živjeti i trebamo znati reći i dobar dan i jó napot, malo to treba vratiti. I ako me pitate treba li biti ispisano na svim jezicima na pekari ili u ljekarni, mislim da treba. Je li sada ispisano? Mislim da nije. A to je međusobno poštovanje, povjerenje i zajedničko življenje.

Muke oko nauke

Od 12 maturanata iz Vojvodine koji su zainteresirani za studij u Hrvatskoj, njih pet želi pokušati polagati državnu maturu, a preostalih sedam planira upisati fakultet preko posebnih upisnih kvota

Pred maturantima srednjih škola ponovno jedna životna prekretnica: što dalje? Dok neki razmišljaju kako i gdje pronaći (dobro plaćen) posao, drugi razmišljaju o daljem školovanju, odnosno studiranju. Neki od njih odlučili su studij upisati u Srbiji, a u narednoj akademskoj godini, njih dvanaest iz Vojvodine donijelo je odluku studirati u Hrvatskoj.

Još 2018./19. donošenjem posebne upisne kvote za studente, pripadnike hrvatske nacionalne manjine i hrvatskoga iseljeničtva ispunjen je jedan od najvažnijih zahtjeva u području obrazovanja i znanosti.

Odobrene upisne kvote

Posebne upisne kvote osigurane su za pripadnike hrvatske nacionalne manjine iz 12 europskih država među

Od 12 maturanata koji su zainteresirani za studij u Hrvatskoj, njih pet želi pokušati polagati državnu maturu, a preostalih sedam planira upisati fakultet preko posebnih upisnih kvota.

Oni koji planiraju polagati državnu maturu u Hrvatskoj, mogu si osigurati dodatne bodove za upis, a uvijek imaju i drugu mogućnost, odnosno upisati se temeljem odobrenih upisnih kvota. Pojedini fakulteti nisu raspisali spomenute kvote, te je na njih jedina »ulaznica« položena državna matura. Svaki fakultet traži određenu razinu znanja hrvatskog jezika, kao i određene predmete koji su propisani priručnikom za polaganje državne mature, a to su materinji jezik, matematika, engleski jezik i izborni predmet koji ovisi od fakulteta. Bitna informacija, osobito za one koji u narednim godinama planiraju studirati u Hrvatskoj, jest da oni koji polažu državnu maturu moraju biti državljani Hrvatske.

Po riječima predsjednice Odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća za obrazovanje **Margarete Uršal**, za maturante koji će polagati državnu maturu, a svi iz Srbije je polažu u Osijeku, sve potrebno je već osigurano.

»Zahvaljujući Osječko-baranjskoj županiji i njihovoj osjetljivosti i maksimalnoj potpori koju pružaju za Hrvate izvan domovine i ove godine će naši maturanti imati osiguran smještaj i hranu u učeničkom domu *Davor Milas* srednje Trgovačke škole u Osijeku. Također, moram istaći da zahvaljujući dobroj koordinaciji i suradnji sa subotičkom gimnazijom, odnosno ravnateljem **Dušanom Pavlovićem** te razrednikom i profesorima koji predaju u hrvatskim odjelima, naši učenici ove godine dobili su svjedodžbe na vrijeme

me i neće imati preklapanje maturálnih ispita i državne mature«, istaknula je Uršal.

Potrebna dokumentacija

Kada su u pitanju posebne upisne kvote, one su ovih dana odobrene i stavljene na uvid, te je u tijeku prikupljanje potrebne dokumentacije za dobivanje istih. Maturanti

kojima je i Srbija, te hrvatskim iseljenicima u prekomorskim i europskim državama i njihovom potomstvu. I u akademskoj 2022./23. godini posebne upisne kvote osigurane su na Sveučilištu u Zagrebu, Hrvatskom katoličkom sveučilištu, Sveučilištu *Josipa Jurja Strossmayera* u Osijeku, Sveučilištu u Splitu, Sveučilištu u Zadru, Sveučilištu *Sjever* u Koprivnici te Veleučilištu *Lavoslav Ružička* u Vukovaru.

su imali obvezu prijaviti se u Hrvatsko nacionalno vijeće i prikupiti određenu dokumentaciju.

»Sve upisne kvote se rješavaju u suradnji s HNV-om i Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Kako bi se studenti prijavili, potrebno je popuniti prijavi obrazac, navesti sveučilište, fakultet i smjer koji žele upisati, dostaviti kratak životopis, presliku valjane putne isprave, uvjerenje o prebivalištu i izvadak iz matice rođenih, na kojem je upisana nacionalna pripadnost. Ako maturant to nema upisano ili ne želi upisati, onda mora podnijeti druge dokaze da je pripadnik hrvatskog naroda«, pojašnjava Uršal i navodi kako je često pitanje maturanata je li valjan dokaz o pripadnosti hrvatskom narodu hrvatsko državljanstvo?

»To nije dovoljno, jer hrvatsko državljanstvo mogu imati i pripadnici drugih nacionalnosti. Mora postojati neki dokument gdje se ta osoba (koja je punoljetna), u ovom slučaju maturant, izjasnila da je Hrvat. Stoga savjetujemo maturante da pribave spomenutih pet dokumenata što im je dovoljno za dobivanje uvjerenja na temelju kojega se upisuju preko posebnih upisnih kvota.«

Sugovornica pojašnjava kako je sada u tijeku prikupljanje dokumentacije koju maturanti trebaju predati na pregled i skeniranje u HNV, a potom poslati (s osobnog e-maila) na adresu Središnjeg državnog ureda, koji nakon provjere dokumentacije izdaje uvjerenje za mogućnost upisa na fakultet preko posebne upisne kvote.

Na studij u Hrvatskoj odlučilo se šest maturanata iz Subotice, četvero iz Srijemske Mitrovice i po jedan iz Novog Sada i Sombora, a zainteresirani su za fakultete u Osijeku, Zagrebu, Splitu, Rijeci i Vukovaru.

Učenici iz Srijemske Mitrovice pohađali su proteklih godina izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture koje je držao prof. **Dario Španović** i koji sada uz suradnju s HNV-om pomaže studentima oko potrebne dokumentacije.

Za sve buduće studente, a osobito one koji se pripremaju za polaganje državne mature i ove školske godine su u HNV-u bile organizirane pripreme iz hrvatskog jezika, a s učenicima je radio prof. hrvatskog jezika i književnosti **Bruno Dronjić**.

Susjedska posla

Sve ono što se sada događa u Hrvatskoj po pitanju državne mature uskoro čeka i srednjoškolce u Srbiji. Probno polaganje je započelo ove godine, a bit će i naredne, te će potom uslijediti redovito polaganje državne mature. Iako u ovome ima još puno nepoznanica, ipak se kreće u rješavanje istih. Naime, po riječima Margarete Uršal, priznavanje državne mature Srbije u Hrvatskoj će se moći riješiti jedino putem međudržavnih sporazuma.

»Kad dobijemo finaliziranu verziju državne mature u Srbiji, pokrenut ćemo inicijativu priznavanja iste u Hrvatskoj. Koliko sam upoznata, Mađarska već ima takav sporazum s Hrvatskom, te je polaganje državne mature u Mađarskoj važeće i u Hrvatskoj za državljane Hrvatske. To će nama puno značiti, jer naši maturanti često imaju problem s odlaskom na polaganje ispita u Hrvatsku, budući da i ovdje moraju položiti maturalne ispite. Potreba za tim sporazumom itekako postoji«, pojašnjava Uršal i napominje kako se planira pitanje ovoga sporazuma pokrenuti već ove godine.

Obrazovanje na hrvatskom jeziku u proteklih dvadeset godina ispratilo je sve reforme školstva, izmjene i dopune u obrazovanju, te se tako priprema i za polaganje državne mature, za koju postoji nada da će biti priznata i u Hrvatskoj. No, do tada ima još malo manje od dvije godine, pa će se o tome tek govoriti i pisati.

Ž. V.

Četvrti jahač je BIZNIS!

Posljednje dvije godine provodili smo u okovima pandemije zvane virus covid, koja je navodno nastala u Kini i odatle brzinom svjetlosti ubrzo zarazila cijeli naš planet. Zbog »zaštite« nas samih jedno vrijeme čak nam je i bila ograničena sloboda kretanja, vođena je žestoka kampanja da se ljudi masovno cijepi novim, navodno tek otkrivenim cjepivima. Naime, na tržištu su se pojavila u EU priznata »zapadna« i od većine država EU nepriznata »istočna cjepiva«. Preporučivano je da rizične grupe bar dva puta prime cjepivo, da potvrdi »efikasnost« onog prvog. Kasnije je savjetovano da se primi i treća doza »zaštite«. Farmaceutske kompanije su radile punom parom, transportni zrakoplovi donosili su svakodnevno nove i nove količine cjepiva, čak su građene nove tvornice, bolnice...

Trojica Dürerovih jahača

Skoro svi su se samo bavili liječenjem oboljelih ljudi, operacije su otkazivane... Da ne duljim, vladala je panika i osjećaj kako dolazi smak svijeta. Naši i mediji susjednih zemalja (to gledam i slušam) od jutra do ponoći redovito su izvještavali o pandemiji, uglavnom u stilu »svaka država hvali svoga konja«. O zaradi velikih farmaceutskih kompanija nije se govorilo, pretpostavljam da su bile enormne. Ove godine izvješća o covidu su potisnuta u drugi plan. Na prvom mjestu su vijesti o ratu nekad dvije »bratske države«, Rusije i Ukrajine. Rusija je izvršila »specijalnu vojnu akciju« pritekavši u pomoć braći koja su se pobunila protiv Ukrajine i »samoproglasili države« Donjeck i Lugansk, koje je zasad samo Rusija priznala. Rat već traje više od tri mjeseca i na tržištu žitarica javljaju se problemi, budući da su ove dvije države među najvećim proizvođačima. Zvaničnici UN-a upozoravaju da svijetu prijeti glad, naročito stanovnicima Afrike, gdje na nekim područjima više godina nema oborina, stoka ugiba, a povrh svega hara i nova bolest nazvana majmunske boginje, koja je slična velikim boginjama. Ako kratko rezimiram: rat, zaraze, glad i smrt ili ako vjerujemo posljednjoj knjizi Novog zavjeta, Otkrivenju ili

Ivanovim proročanstvima, razbijen je četvrti pečat i pojavila su se »četiri jahača apokalipse«! Po onima koji vjeruju u pretkazanja, to je najava smaka svijeta.

Bog je Bog, ali...

Davno, davno sam čuo jedan sjajan vic, koji ću sada podijeliti s vama. »Gospodin Bog je objavio da će za dva tjedna biti potop koji će preplaviti cijeli planet. Povodom ove objave zasjedao je njemački Bundestag i donijeli su odluku – još tjedan dana će se raditi, a posljednji tjedan provest ćemo u bahanalijama. Zasjedao je i Kongres SAD-a i donijeli su odluku – budući da svijet propada, dva tjedna ića, pića i zabave. Zasjedao je i izraelski Kneset i odluka je glasila – Bog je Bog, ali biznis je biznis, dva tjedna kupujte jeftino nekretnine, naročito u SAD-u i Njemačkoj, i imate dva tjedna naučiti živjeti pod vodom«. Zašto mi je ovaj vic pao na um? Već tjednima slušam raspravu o tome kako EU želi uvesti šesti paket sankcija (rat drugim sredstvima!) Rusiji o zabrani izvoza nafte i plina članicama EU (na pritisak, donesena je kompromisna odluka, nafta u cjevovodima i dalje teče). Biznismeni SAD-a zadovoljno trljaju ruke, jer privreda ove zemlje ima dvije poluge: proizvodnja oružja i proizvodnja vezana uz naftu. Preko NATO-a (koji se kao »ne miješa« u sukob) članice iz EU isporučuju vojnu pomoć Ukrajini, zapravo »zastarjelu« vojnu tehniku.

Zapravo, tko danas ratuje?

SAD su privremeno pobijedile u Hladnom ratu sa SSSR-om, koji se raspao. Kako to obično biva, pojavila se nova »konkurencija« u vidu ujedinjavanja dva vječita višestoljetna europska rivala Njemačke i Francuske koji su za početak stvorili davne 1951. uniju »čelika i uglja« kojoj su se priključili Belgija, Nizozemska, Luksemburg i Italija. Suradnja je bila tako uspješna da su odlučili pojačati je i 1957. potpisan je Rimski ugovor o užoj privrednoj suradnji; u ovo doba započinje i Hladni rat koji je podijelio Svijet na dva dijela. Jedno vrijeme čak i Velika Britanija je bila članica, ali je istupila, prije svega zbog politike koju je počela voditi EU, koja danas broji 27 članica. EU je toliko porasla i ojačala da je uvela zajedničku valutu euro, koja je bila jača od američkog dolara. Ovim činom je počelo raslojavanje među članicama, jer neke države nisu imale uvjete za uvođenje eura, naročito one iz srednje i istočne Europe. Ubačena je ideja Sjedinjenih Država Europe, što je odstupanje od prvobitne ideje privredne suradnje. Zbog energetskih veza Rusije i EU, govorilo se kako se treba stvoriti jača suradnja između dva dijela kontinenta. To je već opasnost za vodeću ulogu SAD-a, ali i za multinacionalne kompanije. Zapišajmo se, tko su pravi četvrti jahači?

Vedra strana rata

Sjećate li se epizode kultne BBC-jeve serije 'Alo, 'alo kada jedan od dvojice vječno skrivajućih engleskih pilota konačno uspostavi vezu s Londonom i dobi je svoju mamu? Dok se oko njega čuje grmljavina bombi, topova, tenkova i pucnjeva, mama – umjesto da njega pita kako je – odmah mu se počne žaliti: »Sine, ovaj rat je strašan, užasan«. Sin, naravno, zabrinut za svoju mamu (jer zna da Nijemci bombardiraju London) pita u čemu je problem, a mama mu odgovori da je upravo s prijateljicama i da bi igrale poker, ali im nedostaje četvrta! Ili pak, sjećate li se vica kada se pripadnici naroda Jugoslavije žale tko je najviše propatio za vrijeme Drugog svjetskog rata. Svatko je, naravno, iznio potresne ispovijesti o tome, pa se tako javi i Stipan. »Što se ti žališ, pa kod vas uopće nije bilo rata!«, veli mu jedan. »Eeee, ti to samo misliš«, kaže mu Stipan. »Mi se baš naili šunke, sunce udarilo ko bisno, žedni ko kerovi, a Švabo na bunaru!«

»Vedrija strana rata« – koja se gotovo po definiciji može svrstati u crni humor – svoj nastavak, na žalost, ima i danas. Dok se, recimo, Rusija iz dana u dan bori za mir tako što sve žešće pali, ruši i uništava sve što može u Ukrajini, netko ovdje, recimo, želi praviti sok od bazge ili pak džem od jagoda. Neobrani cvjetovi čekaju da ih uzbereš s drveta, dvije ladice svježih jagoda na stolu... Limuntusa ima, limuna ima, konzervansa također, struje (za sada) ima i – raspalil! »Nema šećera«, sjeti se savjesna domaćica. »Dobro, tu je dućan pa ću kupiti«, nonšalantno odgovori polupospani domaćin. »Nema ga ni u dućanima, ja u Turskoj čitala o tom, a ti pojma nemaš iako si tu«, kaže savjesna domaćica. Uuuu, jeo te! Što ćemo sad? »Pa, ni Mađarska nije daleko«, sjeti se sada već razbuđeni domaćin.

Svjestan istine kako je korisno biti koristan (ne samo be-rući cvjetove bazge ili na tržnici kupujući jagode) sada već savjesni domaćin odluči zaputiti se put Tompe. »Znate li možda koliko se šećera može unijeti u zemlju?«, radoznalo će domaćin policajcu s naše strane granice. »Pojma nemam. Možda treba pogledati koliko se smije iznijeti iz zemlje«, nezainteresirano će policajac dok vraća dokumente. »Ma kaki iznet! Pa kod nas nema ni za lik«, razočarano će putnik-domaćin. »Znate li možda koliko se šećera može iznijeti iz zemlje?«, opet će putnik mađarskom policajcu dok mu pregleda ispravu. »Pojma nemam. Možda ga nećete ni dobiti«, nezainteresirano će policajac dok vraća dokumente. »Štaaaa? Pa ovaj još manje zna od mene«, u nevjerici mrmlija sebi u bradu »uskorašnji« strani kupac.

»Sukladno odredbi toj i toj, a u cilju štednje, racionalizacije, restrikcije ili što li već, dana tog i tog mađarska Vlada donijela je odluku o tome da se kupovina osnovnih životnih namirnica ograničava«, stoji vidno istaknuto na ulazu jednog od dva švercerima omiljena supermarketa, tik uz samu granicu. »Koliko se maksimalno šećera može kupiti?«, pita potencijalni strani kupac prodavačicu. »Jedan kilogram«,

odgovara tonom telefonske sekretarice. Uuuu, jeo te! Što ćemo sad? »Ništa, pa ni mađarska Kelebija nije daleko. Ajmo tamo«, odluka pala istoga momenta. Od četiri dućana, koliko ih ima na Kelebiji (onoj mađarskoj) šećera bilo u tri. Pa ni selo (Tomp) nije daleko. Ajde tamo. »Tri od tri! Bingo!«, sada već zadovoljan turistički posjetitelj dućana. »Još dva uz granicu, plus čer iz Segedina, što smo joj kazali da donese i sve će bit u redu, i za sirup i za džem«, cvrkuće domaćin-putnik-strani kupac i pomalo švercer.

I bi tako! Svidje se njemu učinjeno i na pamet mu padne da bi to mogao ponoviti i sutra kako bi ispunio plemenitu misiju opskrbe domaćeg tržišta deficitarnom robom, plus možda malo i zaradio. »Nemoj grišiti dušu. Nije u redu zarađivat na tuđoj muci. A i koliko ćeš tražiti ako tu plaćaš 250-300 forinti? Bolje idi na štogod krupnije ako bi već profitirao«, zagrmi u njemu neki nepoznat dubok očinski glas. »Dobro, neću. Glavno da će bit za sirup i džem. A i nisam ja za taj poso«, rezignirano će u sebi skrušeni domaćin.

Za poantu ove priče, jer ipak je riječ o ozbiljnoj rubrici, tražio sam pomoć prijatelja. »Pa to je bar lako!«, ko iz fračke će on. »Imamo sriću što Mađarska nije daleko od Subotice. Zamisli kako je ovima u Novom Sadu jel Beogradu.«

Za nastavak poante pobrinuo sam se ja: šećera će uskoro možda opet biti, ali što ako se ostvare prognoze Božanskog da će nam ove zime biti poput naših naroda za vrijeme Drugog svjetskog rata? Što ako ne bude, recimo, struje? »Triba na vrime o tom mislit i vidit koliko se petrolina za lampaš mož kupit u Mađarskoj. Ako je tako ko sa šećerom, onda triba vidit i pošto su sviće i mašina. Srića pa nam Mađarska nije daleko.« A tek je počelo...

Z. R.

Salon mame Tereze, premijera Književno-teatarskog kružoka u Bunjevačkom kolu

Incident u našem okviru

*»Mi danas naprosto cijeli svijet, ljude i odnose, pojmimo i doživljavamo upravo preko fotografije na društvenim mrežama i onda se postavlja pitanje što je ono što je istina, a što je manipulacija? * Mi smo ovo sada izveli, možda ćemo još dva-tri puta i nakon toga nema više nikoga tko bi skrbio o samoj predstavi, a da bi ona duže nastavila svoj život potrebno je mnogo više pažnje, ljudskih i financijskih resursa«, kaže redateljica predstave Nevena Mlinko*

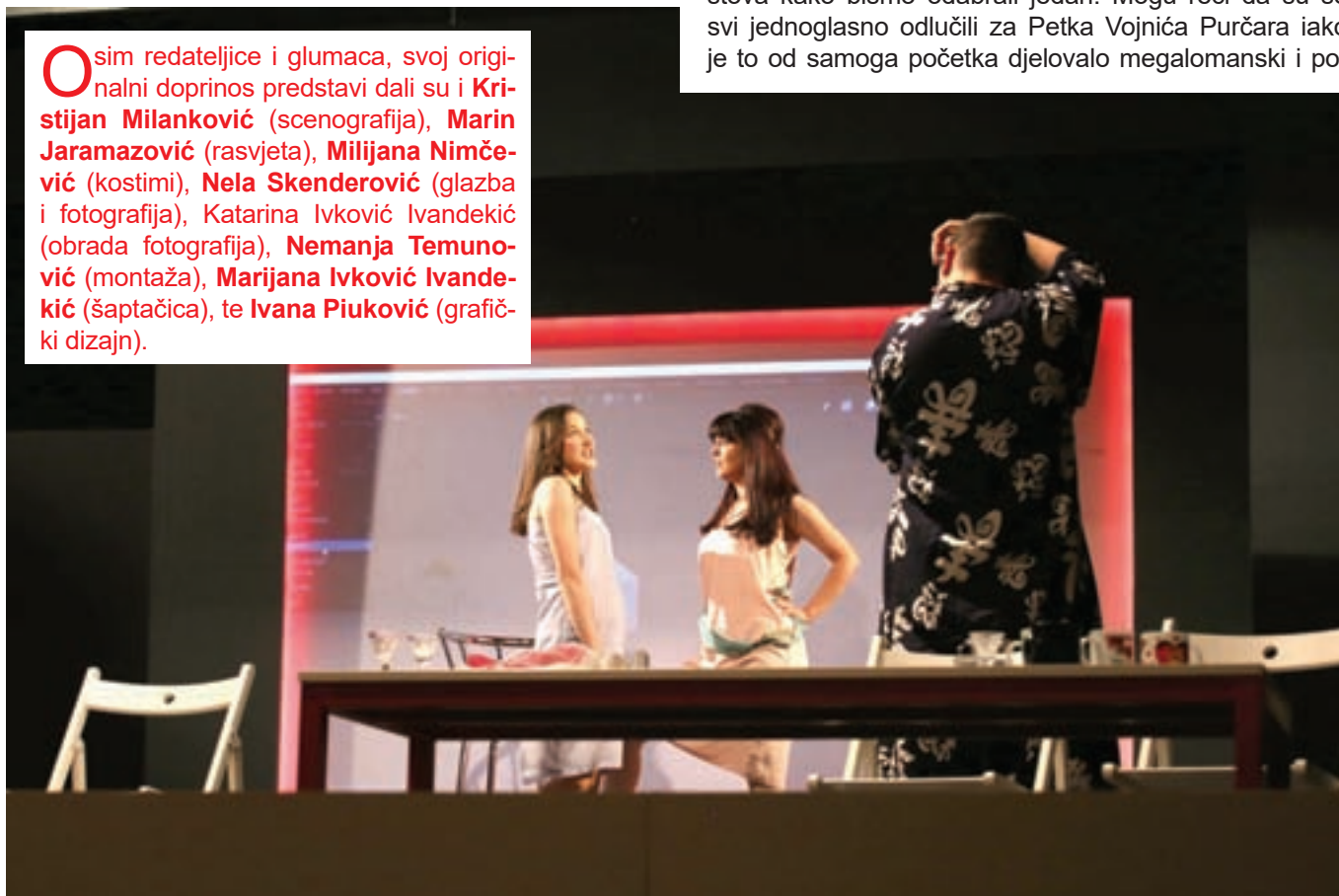
Uz svezremenu aktualnost, za klasike pisane riječi nerijetko se umije istaknuti i njihovo vizionarstvo. Mnoštvo je u literaturi, ali općenito i u svijetu umjetnosti, takvih djela, pa je na čitatelju da sam u sjećanje prizove prizore koji kao da su pisani upravo za ovo vrijeme. *Salon mame Tereze*, odnosno *Photo-atelje Phoenix*, čak niti u bibliografiji **Petka Vojnića Purčara** ne spada u sam vrh njegova stvaralaštva, jer će se uz njegovo ime uvijek prije pojaviti naslovi poput *Odlazak Pauline Plavšić*, *Dom sve dalje*, *Ljubavi Blanke Kolak*, *Večernje buđenje*, *Kameno žito*...

Pa ipak, redateljica **Nevena Mlinko** upravo je u *Salonu mame Tereze*, prvonagrađenom tekstu na jugoslavenskom dramskom natječaju Zajednice profesionalnih kazališta Vojvodine i Društva hrvatskih književnika, pro našla nit koja itekako korespondira s današnjicom, čak i mnogo više u odnosu na vrijeme kada je pisan.

Između istine i poze

»Željeli smo odabrati dobar tekst, i na početku rada ja sam u Književno-teatarski kružok došla s četiri-pet tekstova kako bismo odabrali jedan. Mogu reći da su se svi jednoglasno odlučili za Petka Vojnića Purčara iako je to od samoga početka djelovalo megalomanski i po-

Osim redateljice i glumaca, svoj originalni doprinos predstavi dali su i **Kristijan Milanković** (scenografija), **Marin Jaramazović** (rasvjeta), **Milijana Nimčević** (kostimi), **Nela Skenderović** (glazba i fotografija), Katarina Ivković Ivandekić (obrada fotografija), **Nemanja Temunović** (montaža), **Marijana Ivković Ivandekić** (šaptačica), te **Ivana Piuković** (grafički dizajn).

vlačilo određena pitanja, prije svega zbog recepcije. Ipak, kvaliteta teksta je prevagnula i zbog toga smo se odlučili za njega», objašnjava Nevena Mlinko motive zbog kojih se odlučila na scenu postaviti tekst, koji je u nedjelju, 29. svibnja, premijerno prikazan u Hrvatskom kulturnom centru *Bunjevačko kolo*.

Stariji čitatelji zacijelo se sjećaju kakav je doživljaj bio odlazak kod fotografa, od izbora garderobe i frizure, preko iščekivanja »kad će slike bit gotove«, pa do naknadnih reakcija zbog uspjelosti istih. Mlađim čitateljima, pak, ne treba objašnjavati strast za fotkama na društvenim mrežama. Kod prvih je fotografiranje bilo neka vrsta obrednog rituala, jer se odvijalo rijetko i uglavnom za svečane prilike poput prve pričesti, krizme ili vjenčanja, a kod drugih je dio gotovo pa monotonog obreda – uvijek i svugdje. Jedino što se – osim strasti i uzbuđenja – (još) nije promijenilo jest uloga »profesionalaca« u ovoj »klik priči« između aktera s dvije strane objektiva. Redateljica je to u tekstu prepoznala i kao globalni društveni problem s kojim se svakodnevno susrećemo:

»Pored ove opće priče o ljudskim karakterima i društvu – koje je ogrezlo u licemjerje, sebi ljublje i mane do granica karikature – prepoznali smo i temu fotografije, gdje se radnja i događa. Mi danas naprosto cijeli svijet, ljude i odnose, pojmimo i doživljavamo upravo preko fotografije na društvenim mrežama i onda se postavlja pitanje što je ono što je istina, a što je manipulacija? Samim time postavlja se i pitanje koliko su i naši sami životi istiniti, a koliko izpozirani? Tako je i okvir na pozornici, iz kog naša dramska lica ne mogu izaći i koji svaki dan čini istim, jest i neka vrsta zatvora iz kojega ne možemo pobjeći.«

Da, radnja komada odvija se u fotografskom ateljeu *Phoenix* u kom su od početka karakteri jasno zacrtani: Tereza Romić (**Bernadica Ivanković**) rastrgnuta između autoritarnosti vlasnice i majčinske ljubavi prema sinu koja uvijek vodi prema slabosti; Remija Romić (**Darko Bašto-**

vanović), mlaki i beskorisni muž koji stvarnost traži u iluziji sna; Marcela Romić (**Katarina Ivanković Radaković**), buntovna kći koja u svakoj situaciji vidi povod za revoluciju; Vičo – Viktor Romić (**Vladan Grbić**), »profi fotograf« koji je zbog toga središnji lik u ovom društvu i koji je toga u potpunosti svjestan; Vranjica Pudar (**Zoltan Sić**), vremešni vatrogasac kojem ni godine nisu ugasle (sve) testostosterone; Roza S. (**Adrijana Ivanković**), samosvjesna i jezičava pomoćnica u ateljeu, nešto poput Tine u *Pozorištu u kući*; Cecilija Šik (**Marijana Prčić**), osoba koja se najbolje snalazi u sivilu magle; Krešo N. (**Matiša Dulić**), porotnik-ispovjednik s osebnim smislom za pojam prava; Mirjana Krek (Nevena Mlinko) i Marta Tadeuš (**Katarina Ivanković Ivandekić**), prijevremeno sazrele tinejdžerice, željne brzog uspjeha i karijere, te Pijani čovjek, vojnik, Jonatan (**Nenad Temunović**) i Boris (**Miodrag Ljubojević**), čije upečatljive tjelesne i moralne pojave nadilaze njihovu šutljivost.

Budućnost, i zašto ne?

»Ja imam samo riječi prevelike zahvale ljudima koji su dio KTK-a i koji su KTK-u pomagali u procesu nastanka ove predstave, a to je bliže 40 ljudi. To je veliki mehanizam koji stoji iza svega, a moramo biti svjesni toga da nema infrastrukture niti novca, a opet smo iznijeli ovako nešto, rekla bih veliko. Stoga se svim tim ljudima divim, prije svega na njihovom entuzijazmu i elanu iako su uvjeti pod kojima smo radili ponekad zaista bili neizdrživi. S druge strane, mislim da je više negoli očit njihov napredak. Jer, nije teatar samo jedna osoba, a najmanje je to samo redatelj. Teatar je ono što se događa između nas, a za to treba vrijeme i da ti odnosi sazriju«, otkriva Nevena Mlinko vlastito viđenje prijedena puta i u pripremi samoga komada, ali i u odnosu na vrijeme njihovih početaka.

Budući da sastav Književno-teatarskog kružoka u *Bu-njevačkom kolu* čine ljudi različitih dobi, te budući da među njima ima i vrlo mladih, osnovano se može postaviti pitanje ima li među njima i onih koji bi svoje amaterske početke željeli nadograditi studijem, koji bi im kasnije omogućio i profesionalno bavljenje glumom, režijom ili nekim drugim poslom vezanim uz kazalište ili film. Naša sugovornica kaže kako je to logično pitanje, ali i ističe problem koji im (za) sada djeluje veliki:

»Jeste, postoji interes. Ali, tu su i velike oscilacije i amplitude zbog kojih sam 'polubijesna'. Naime, jedno je ono što se predstavlja na sceni, a drugo je tko smo mi u stvarnosti. Ali, kada publika počne identificirati ljude spram njihovih uloga, onda to posebno kod mladih ljudi izazove nelagodu i zbunjenost. I onda, ako i postoji nesporan talent i stremljenje k njegovu usavršavanju, te osobe se jednostavno uplaše i povuku, doživljavajući to kao kritiku i napad, ne na njihov rad nego na njihovu ličnost. Dakle, ima osoba koje su pokazale interes za glumu. Tu prije svega mislim na izuzetno nadarenu Katarinu Ivanković Radaković, a ono što mislim da nam je bio izuzetno veliki iskorak jest da nam se Katarina Ivković Ivandekić, osim uloge, prihvatila jedne velike zadaće: obraditi sve fotografije koje su bile prikazane u multimedijalnim dijelovima. Kao srednjoškolka u taj se pothvat odvažno upustila i jako ga dobro napravila. Mislim da hrabrost da se zagrije i prihvati izazov zaslužuje svaku pohvalu.«

Poučeni dosadašnjim iskustvom s *Avaškim godinama*, koje je u istoj režiji KTK prije dvije godine također (od)

igrao, nije teško zamisliti budućnost *Salona mame Te-reze*: još poneka izvedba u Subotici i okolici, eventualno u Somboru ili nekom drugom vojvođanskom mjestu i to je to – zaborav na prvo uprizorenje ovog komada Petka Vojnića Purčara. Treba li, osim entuzijasta u samoj ekipi, i netko tko će se pojaviti kao »menadžer«, »producent«... ma netko tko će svojim angažmanom i lobiranjem omogućiti da KTK napravi i iskorak u Mađarsku i Hrvatsku i tako im omogućiti da »radost stvaranja« bude još veća? Nevena Mlinko se apsolutno slaže s tim:

»To je neupitno. Trebala bi već jednom prestati praksa da kazališna predstava u našoj zajednici bude na razini incidenta. Jer ovo jeste na razini incidenta. Mi smo ovo sada izveli, možda ćemo još dva-tri puta i nakon toga nema više nikoga tko bi skrbio o samoj predstavi. Da bi ona duže nastavila svoj život potrebno je mnogo više pažnje, ljudskih i financijskih resursa. Za to mi, nakon ovoga velikoga i dugotrajnog posla, više nemamo snage.«

Slučajno ili ne, ali sam izbor autora tekstova to ne zaslužuje. Nakon **Milovana Mikovića** i Petka Vojnića Purčara i **Matija Poljaković** (već dokazano) i **Vojislav Sekelj**, pa i mlađi autori zacijelo u svojim djelima imaju vrijednost(i) da se ovaj literarno-dramski niz nastavi na kazališnim binama. Cjelokupna ekipa KTK-a dokazala je da zaslužuje mnogo više (pažnje) u odnosu na sporadično proklamiranje teatarskih ciljeva u prigodnim prilikama.

Zlatko Romić

Seminar tradicijskih glazbala i pjevanja u Baču

Zaboravljen zvuk gajdi

Uz manifestaciju Žensko tradicijskog češljanje Hrvatica u regiji i Seminar tradicijskih glazbala i tradicijskog pjevanja postao je redovita manifestacija Udruge *Tragovi Šokaca* iz Bača. Uz stručno vodstvo magistra edukacije **Tomislava Livaje** sudionici seminara učili su svirati gajde, samicu, frulu i frulu dvojnici i tradicijske napjeve, a naučeno je prikazano na kraju jednodnevnog seminara, koji je održan prošle subote u *Didinoj kući*.

Master etnomuzikologije iz Srijemske Mitrovice **Edi Tajm** svira tradicijska glazbala, ali nije propustio priliku da u Baču uz Tomislava Livaju »ukrade« još po neku tajnu sviranja gajdi.

»Gajde su u prošlom stoljeću na ovim prostorima bile glazbalo bez kojeg nije mogla proći niti jedna proslava, okupljanje, druženje. Bile su rasprostranjene diljem Vojvodine, a danas gajde svira tek nekoliko gajdaša. Ako postoji ljubav prema ovom tradicijskom glazbalu, nije ga problem naučiti svirati. Treba upuhavanje zraka preko uređaja koji se zove laktača ili fizičkim upuhavanjem uskladiti s pritiskom druge ruke«, pojašnjava Edi koji od tradicijskih instrumenata svira troglasne i dvoglasne gajde, frulu, kaval, samicu, okarinu...

reprezentativna, za kulturno-umjetnički amaterizam. Kažu da su u neka prijašnja vremena gajdaši bili posebni ljudi, osobenjaci; gajde su učili svirati dok su čuvali goveda i svinje, a kasnije su kao mladi momci svirali tamo gdje su bili plaćeni«, kaže Livaja i dodaje da su krajem XIX. i početkom XX. stoljeća u sela počele stizati tambure, koje su polako potiskivale gajde.

»Sve velike kulture na svojim glazbenim akademijama imaju pravac koji se bavi tradicijskim instrumentima, imaju poseban pravac za gajde, što kod nas nije slučaj. Rekao bih da na našim prostorima glazbeni pedagozi imaju averziju prema gajdama, vjerujem zbog hiperprodukcije tamburaških sastava. Sljedeći korak u razvitku i očuvanju tradicijskih glazbala treba biti otvaranje smjerova u glazbenim školama i akademijama za gajde i folklorno pjevanje«, kaže Livaja i dodaje da u Hrvatskoj gajde danas svira pedesetak glazbenika.

Uz gajde, na seminaru se sviralo i na samici, a jedna od onih koja želi naučiti svirati samicu bila je **Lea Kopic** iz Podravske Podgajaca.

»Učim sada svirati kod nas u kulturno-umjetničkom društvu brač. Malo šepa, ali uporna sam. Sviđa mi se zvuk samice, pa ću pokušati i nju naučiti«, kaže Lea.

»Uz žensko tradicijsko češljanje i ovaj seminar prerasta u jednu ozbiljnu manifestaciju za koju su se zainteresirali naši članovi i nadam se da će ih biti sve više, jer gajde su nekada bile glavni instrument u šokačkom svakodnevnom životu. U Baču nema gajdaša, pa se nadam da će se netko od ovih sudionika seminara usavršiti, pa tko zna možda će nas na nekom nastupu pratiti gajdaš«, kaže predsjednica UG *Tragovi Šokaca* **Stanka Čoban**.

Sudionici seminara bili su iz Bača, Sente, Srijemske Mitrovice i Podravske Podgajaca.

Z. V.

»Tambura je sada postala prepoznatljiv dio vojvođanskog štima, ali nije samo ona kriva što se gajde danas u Vojvodini skoro i ne čuju. To je utjecaj i drugih popularnih instrumenata, prije svega harmonike, koja u sebi praktički ima set instrumenata i tehnički je bolja i suvremenija od gajdi«, kaže Edi.

»Tradicijska glazbala nisu zaboravljena. Mislim da još uvijek ima nade, jer ima entuzijasta koji ih sviraju, ali činjenica je da se ne sviraju u kontekstu u kome su se nekada svirala i na način na koji su se svirala. Danas im je uloga

Tri treća mjesta za *Gupčev* »Noddy racing team«

Završna svečanost u okviru projekta *Erasmus+* pod nazivom *Go-Car-Go PLUS* održana je 18. i 19. svibnja 2022. godine na terenu Školskog centra Ptuj u Sloveniji. Učenici Osnovne škole *Matija Gubec* iz Tavankuta izradili su električno vozilo pod nazivom »Noddy racing team«. Na završnoj svečanosti ekipu su činili učenici osmih razreda **Bojana Knežević, Dajana Vujković Bukvin, Nađa Kopilović, Lenka Todosijević, Vedran Vojnić Hajduk i Luka Vuković** u pratnji mentora **Branka Stantića** i direktorice škole **Stanislave Stantić Prčić**.

U projekt *Erasmus+* uključeno je sedam osnovnih škola (pet iz Slovenije, jedna iz Hrvatske i tavankutska škola iz Srbije). Natjecanje se odvijalo u tri natjecateljske discipline (u vožnji pravo, slalomu i kružnoj vožnji), a mjerilo se vrijeme potrebno za prelazak staze. Osim toga, svaka ekipa je ocjenjivala izgled ostalih vozila.

Ekipa OŠ *Matija Gubec* »Noddy racing team« osvojila je treće mjesto u vožnji pravo, treće mjesto u slalomu i treće mjesto po izboru natjecateljskih ekipa za izgled vozila. Također je dobila i priznanje za vrijednost poruke i aktualnost u konstrukciji nadogradnje.

Nakon natjecateljskog dijela i ručka održano je svečano zatvaranje i podjela priznanja. Svi sudionici dobili su potvrdu za sudjelovanje i nagrade. Kako bi projekt *Erasmus+* priveli kraju, preostalo je još online ocjenjivanje vozila, nakon objave fotografija timova na aplikaciji izrađenoj u svrhu projekta.

H. R.

Republičko natjecanje iz hrvatskog jezika

Dominacija Matkovaca

Republičko natjecanje iz poznavanja Hrvatskog jezika i jezične kulture održano je 30. svibnja u OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu, na koje se plasiralo sedam najboljih učenika iz ovoga predmeta.

Budući da natjecanje iz Hrvatskog jezika i jezične kulture postoji samo za učenike sedmih i osmih razreda, natjecatelji su učenici dvaju subotičkih škola: OŠ *Matko Vuković* i OŠ *Ivan Milutinović* u kojima se odvija cjelovita nastava na hrvatskom jeziku.

Kada je u pitanju sedmi razred, na prvo mjesto plasirao se **Nikola Vujković Lamić**, učenik OŠ *Matko Vuković*. Drugo mjesto pripalo je **Mili Rukavina** iz OŠ *Ivan Milutinović*, a treće je zauzeo **Andrija Matković**, učenik OŠ *Matko Vuković*.

Kada su u pitanju učenici osmih razreda, na prvo mjesto plasirala se **Lea Vojnić Purčar**, drugo mjesto je osvojio **Marko Đukić**, treće **Lea Vojnić**, a kao četvrti plasirao se **Tomislav Mačković** svi iz OŠ *Matko Vuković*.

Mentorica u OŠ *Ivan Milutinović* je **Biljana Horvat**, a u OŠ *Matko Vuković* **Mirjana Crnković-Horvat**.

Najboljim učenicima dodijeljene su zahvalnice i nagrade u vidu bona za školski pribor, a po riječima predsjednice Odbora za HNV-a za obrazovanje **Margarete Uršal**, a na temelju Stručnog uputstva o organiziranju i realizaciji natjecanja učenika osnovnih škola, učenicima će diplome za osvojeno prvo, drugo i treće mjesto biti dodijeljene na svečanoj akademiji koja će biti upriličena na kraju školske godine.

Da se rad uvijek isplati potvrdili su i ovoga puta najbolji učenici, Nikola Vujković Lamić i Lea Vojnić Purčar.

»Sada mi je bilo lakše uraditi zadatke, jer sam se puno više pripremao. Na okružnom natjecanju sam bio treći, a

sada evo prvi. Puno smo radili tijekom dodatne nastave s nastavnicom Mirjanom i to se pokazalo dobrim«, kaže Nikola i objašnjava kako nije ljubitelj čitanja, ali voli gramatiku i povijest hrvatskog jezika.

Lea je svoje znanje samo potvrdila, budući da je prva bila i na okružnom natjecanju.

»Zadovoljna sam postignutim rezultatom i osvojenim bodovima. U odnosu na prošlo natjecanje puno smo radili i došli spremniji na natjecanje. Osobito mi je drago da ću ove bodove nositi i prilikom upisa u srednju školu«, kaže Lea, koja je već i položila prijemni ispit za IT smjer u Gimnaziji *Svetozar Marković* u Subotici, a ovi bodovi će joj dodatno pomoći u ostvarenju njenog cilja.

Od ukupno sedam učenika koji su se plasirali na republičko natjecanje, njih šest je iz OŠ *Matko Vuković*, a sve ih je pripremala nastavnica hrvatskog jezika i književnosti Mirjana Crnković-Horvat, koja je, kako je rekla, izuzetno ponosna na ostvaren uspjeh.

»Strategija nam je bila uvježbavati stare testove, kako bi se učenici naviknuli na tip zadataka. Dodatno smo se pripremali jednom tjedno, odnosno u posljednjih mjesec dana dva puta tjedno. Drago mi je da su i osvojeni bodovi potvrdili naš rad i da su se učenici za ovo natjecanje ozbiljno pripremali«, kaže Crnković-Horvat.

Po njenim riječima natjecanje u velikoj mjeri prati školsko gradivo, no manje za učenike sedmih razreda, pa je s njima potrebno dodatno raditi.

Osmaci odlaze dalje u srednju školu i završavaju s ovim natjecanjem, koje još nije uvedeno u srednjim školama, a sedmci, bar kako su obećali, dolaze ponovno sljedeće godine.

Ž. V.

»Što se tiče potražnje, svaka godina je drugačija. Nešto što je bilo hit jedne godine ne znači da će se dobro prodavati i naredne. Gledamo da od svake vrste imamo od 50 do 100 komada. Razmnožavamo ih u etapama; kada nešto prodamo, te biljke razmnožavamo dalje«, kaže Dijana Mihalek

Obično kažu kako krojač ide u kaputu bez gumba, postolar (obučar) probušenih cipela, a brijač neobrijan. Međutim, u slučaju **Dijane Mihalek** iz Son-te, vlasnice rasadnika *Mihalek*, ta izreka ne vrijedi. Ono što se prvo vidi s ceste je s ukusom uređen i održavan vrt o kome Dijana brine s podjednakom predanošću s kojom vodi i svoj rasadnik. A to vođenje rasadnika sada je sve manje njen rad sa samim biljkama, a sve više ono što je neizbježno da bi se opstalo na tržištu. Iako je obitelj Mihalek, jer uz Dijanu tu je i njen suprug **Damir**, postigla da rasadnik donosi prihod, stajanja nema. Čak i kada se ne radi sa sadnicama, pakira ili šalje roba, radi se na marketingu, promociji, odgovara se na upite kupaca, pišu blogovi.

Tako je danas, a početak je bio takav da bi mnogi koji nemaju Dijaninu upornost odustali. Ona nije čak i kada su se neočekivano nanizale godine u kojima je u rasadnik trebalo samo ulagati.

Rasadnik s tisuću vrsta

Na početku su Dijana i Damir imali samo ideju da bi nešto radili, ali trebalo je odlučiti što. Dijana je bila uposlena u *Apatinskoj pivovari*, a Damir je bio uposlen i bavio se poljoprivredom. Jeste pivovara bila poduzeće s dobrim plaćama, ali Dijana je htjela više vremena provoditi u kući s obitelji i raditi nešto svoje. Ideju za pokretanje vlastitog posla suprug Damir nije prihvatio od prve, ali Dijana nije odustajala. Kada su se sve druge ideje činile kao promašaj, ona je prelomila i odlučila krenuti.

»Uvijek smo imali lijepo uređeni vrt, u njemu je bilo puno raznih perena i počela sam ih razmnožavati. To je bio početak. Doslovno ni od čega, od mojih biljaka koje sam gajila u vrtu. Četiri godina, uz dvoje djece, radila sam usporedo u pivovari i rasadniku. Kada se vratim u to razdoblje, ne znam kako smo mi to sve stizali«, priča Dijana.

I danas pamti kako joj je jedna vlasnica rasadnika kazala kako je dovoljno dvije godine da posao stane na noge. Ali nisu trebale dvije već pet godina dok rasadnik nije počeo donositi prihod.

Bio je to moment kada je Dijana procijenila da može dati otkaz i potpuno se posvetiti svome poslu. Već tada je procijenila kako je za uspješan posao osim proizvodnje važno raditi i na prodaji, a umjesto prodaje od kuće Dijanina ideja bila je online prodaja. Urađen je novi sajt i online prodavaonica što je umnogome povećalo prodaju. Sljedeći korak bila je Facebook stranica koja sada ima oko 60.000 pratitelja, pa Instagram (otvoren prije dvije godine) s oko 13.000 pratitelja. Reklama na Facebooku pokazala se vrlo učinkovitom.

»Danas imamo više od 1.000 različitih vrsta, kako mi kažemo proizvoda. Ideja mi je bila imati sve kako bi kupci na jednom mjestu mogli kupiti sve što pozele imati u svojim vrtovima«, kaže Dijana.

Kako je koja vrsta stizala u rasadnik tako je Dijana učila o njoj, nadograđivala svoje znanje radeći s biljkama. Većina biljaka je na otvorenom, a od ove sezone Mihalekovi imaju i plastenik, a jedan dio na otvorenom pokriven je i zaštitnom mrežom. U rasadniku je 18 bazena s vodenim biljkama koje su danas veoma tražene. Kada su biljke spremne za tržište, ovisi od vrste. Neke su za prodaju spremne za tri tjedna, neke za šest, nekima je potrebno nekoliko mjeseci, za šibljje, koga imaju manje, godinu-godinu i pol.

»Što se tiče potražnje, svaka godina je drugačija. Nešto što je bilo hit jedne godine ne znači da će se dobro prodavati i naredne. Gledamo da od svake vrste imamo od 50 do 100 komada. Razmnožavamo ih u etapama; kada nešto prodamo, te biljke razmnožavamo dalje. Doslovno nam tržište diktira što da proizvodimo«, kaže Dijana.

Postigli su to da im se kupci vraćaju tako da su mnogi vrtovi u Srbiji uljepšani biljkama iz ovog rasadnika.

Za širenje proizvodnje samo vlastita sredstva

Iako su proljeće i jesen dijelovi godine u kojima se sade biljke na otvorenom, najveća potražnja za sadnicama je s proljeća.

»Udarni su ožujak i travanj i prvi dio svibnja. Zatim kraj rujna, listopad i studeni. Ali sadnice u kontejnerima mogu se u zemlju presađivati i kada je temperatura 30 stupnjeva«, pojašnjava Dijana.

U rasadniku *Mihalek* proizvodnja se širi iz godine u godinu. Naša sugovornica naglašava da to ne znači da se iz godine u godinu povećava i zarada. Obitelj Mihalek u širenje proizvodnje uvijek je ulagala samo vlastita sredstva, a njihova politika bila je širiti se onoliko koliko se može i ne dugovati nikome. Danas kada rasadnik uspješno radi, Dijana kaže da je donijela dobru odluku, a ako žali za nečim onda je to što sve nije počela mnogo ranije. Što nije slušala sebe i što i usprkos strepnji roditelja i supruga nije ranije prelomila, napustila posao i posvetila se rasadniku.

Roditelji i suprug su joj danas velika pomoć. Pomagala je i kći, inače prošle školske godine učenica generacije u apatinskoj gimnaziji, danas studentica Fakulteta tehničkih znanosti u Novom Sadu. Sin je u sedmom razredu osnovne škole i za sada je škola njegova jedina obveza.

Dijanin radni dan počinje u šest sati ujutru, a najviše posla ima za računalom. Prima i priprema papire za njihovo slanje, odgovara na pitanja kupaca, objavljuje postove...

»Morate stalno biti aktivni, točno se vidi: ukoliko nema naših novih objava, nema ni porudžbina«, kaže Dijana.

Naš dojam je da je zadovoljna onim što su do sada uradili, da je zadovoljna svojim poslom iako joj, kako sama kaže, nedostaje vrijeme kada je mogla više biti posvećana biljkama u svom rasadniku. Medije je uspješno godinama izbjegavala, ali je na ovaj razgovor pristala od prve. I tako je nastala ova priča, koja može biti korisna za one koji slično kao i Dijana nekada razmišljaju o svom poslu, jer upustiti se u tako što traži upornost, istrajnost i rad.

Z. V.

Tavankučani u Velikoj

VELIKA – Nakon dvije godine korona stanke, reprezentativna folklorna skupina HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta gostovala je opet na smotri folkloru u sklopu

manifestacije »Čuvajmo običaje zavičaja« u Velikoj (Hrvatska). U pitanju je trodnevni turistički eno-gastro-tradicijski događaj u organizaciji Turističke zajednice *Zlatni Papuk*, mjesnog KUD-a *Ivan Goran Kovačić* i Općine Velika. Tavankučani su se predstavili bunjevačkim plesovima i nošnjom. Na smotri folkloru sudjelovale su skupine iz Hrvatske, Srbije, Mađarske i Rumunjske. (Foto: slavonski.hr)

Hrvatske predstave na Sterijinom pozorju

NOVI SAD – S motom »Vrijeme tjeskobe«, u Novom Sadu održano je 67. *Sterijino pozorje* na kojem je izvedeno devet predstava u natjecateljskoj selekciji i tri u međunarodnoj selekciji *Krugovi*. U selekciji *Krugovi* izvedene su dvije predstave iz Hrvatske: *Ja sam ona koja nisam* Zagrebačkog kazališta mladih (pisac **Mate Matić**, režija **Paolo Magelli**) te *Usidrene* u koprodukciji HNK Split, GDK Gavela Zagreb i HNK Zadar (pisac **Elvis Bošnjak**, režija **Anastasija Jankovska**).

Natali Dizdar na festivalu Vila

VRDNIK – Poznata pop pjevačica iz Hrvatske **Natali Dizdar** ponovno će gostovati u Srbiji na prvom izdanju umjetničkog festivala *Vila* koja se održava u Vrdniku, od 3. do 5. lipnja. Dizdar nastupa u nedjelju, 5. lipnja, s početkom u 19,30 sati. Festival se održava pokraj mjesnog hotela *Fruške terme*.

Festival *Vila* održava se u okviru programskog luka *Heroine* projekta Europska prijestolnica kulture – Novi

Sad 2022. Na fruškogorskom festivalu bit će još poznatih domaćih, regionalnih i inozemnih imena: glumica **Anica Dobra**, muzičarke **Kaliopi**, **Tarja Turunen**, **Amira Medunjanin**, violinistica **Simon Lamsma**, violistica **Tabea Zimmermann**, skupina *Warpaint*.

U programu festivala su i predstave, filmovi na otvorenom, večer poezije i programi za najmlađe. Opširnije na www.novisad2022.rs.

Skupština HKC-a Bunjevačko kolo

SUBOTICA – Uprava HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice poziva svoje članstvo na redovitu godišnju skupštinu udruge koja će biti održana u velikoj dvorani Centra (Preradovićeve 4, Subotica), u utorak, 7. lipnja. Početak je u 19 sati.

Noć secesije i orgulja u sinagogi

SUBOTICA – Povodom 10. lipnja, Svjetskog dana secesije, Fondacija *Subotička Sinagoga* istoga dana organizira manifestaciju *Noć secesije*. U sklopu večeri ove godine organiziraju i *Noć orgulja*. Naime, prošle godine je završena i obnova *Wegensteinovih* orgulja, koje su glazbeni biser ne samo sinagoge nego i cijelog grada. Program počinje u 18 sati nastupom grupe *Mécsvirág*, a nastavlja se predavanjem »Priče o secesiji« **Borisza Tótha**. *Noć orgulja* počinje u 20,30 sati, a nastupaju **Kornelije Vizin** (orgulje), **Bela Anišić** (horna) i **Mihály Szűcs** (fagot). Ulaz je besplatan.

Fondacija *Subotička Sinagoga* postavila je cilj da *Noć orgulja* izraste u gradsku manifestaciju i da im se u tome pridruže i ostali vjerski objekti i institucije, koji posjeduju ovaj instrument.

Seminar bunjevačkog stvaralaštva

TAVANKUT – Seminar bunjevačkog stvaralaštva, koji se organizira jedanaesti put, bit će održan od 12. do 16. srpnja u Tavankutu u organizaciji mjesnog HKPD-a *Matija Gubec*. Tema ovogodišnjeg seminara je »*Dužijanca* – žetvene svečanosti Bunjevaca«.

Seminar obuhvaća teme plesa, tamburaške tradicijske melodije, tradicijske instrumente Bunjevaca (gajde, frula) i tradicijske vještine – izrada predmeta od slame. Prijavljeni polaznici se opredjeljuju za jedno od ova četiri područja.

Više informacija o sekcijama, uvjetima, kao i o troškovima, zainteresirani mogu pronaći na Facebook stranici Seminar bunjevačkog stvaralaštva.

Priručje: Vladimir Nimčević

Iz starog tiska

Blagoslov oltara u Maloj Bosni, sprovod Vranje Sudarevića

28. svibnja 1927. – *Hrvatske novine* pišu kako se njihovom suradniku požalio radikalski prvak u Subotici **Antun Vidaković Božan** da se na prijedlog uprave Bunjevačke prosvjetne matice izdaju prostorije društva za krčmu izvjesnom **Toni Fabulinci**. »A ja se mučio: skupio sam preko 300 hiljada dinara za nju i od moje osmero djece dao 30 hiljada!«, objašnjava Božan.

29. svibnja 1932. – *Subotičke novine* pišu da je na dan Presvetog Trojstva bio blagoslov novog mramornog oltara u crkvi na Šebešiću (Maloj Bosni). Blagoslov je obavio generalni vikar **Blaško Rajić**, koji je održao propovijed. Spomenuo je i prilog darovateljice udovne **Koce Francišković** za uljepšavanje oltara.

30. svibnja 1925. – *Hrvatske novine* pišu da je subotički radikalski prvak **Marko Jurić** za vrijeme Prvog svjetskog rata bio »hadtermény« (vojni liferant) »pa su Bunjevci morali da nose zob i kukuruze u njegov hambar, čardak«. Člankopisac poantira da je Jurić dokaz negativne selekcije srpskih vlasti prema Bunjevcima-Hrvatima: »On (Jurić) je onda bio dobar – hazafia (domoljub), kao što je sad – patriota. Nek je njegovim svinjama udešeno, a Bunjevce neka voda nosi«.

30. svibnja 1940. – *Obzor* piše da su se 26. svibnja trebali održati lokalni izbori u Bajmaku, Lemešu i Čonoplji, ali su odgođeni na neodređeno vrijeme. »Nastala je diferencija između **Nikole Babića** (predsjednik bajmačke općine i prvak HSS-a) i pretpostavljenih vlasti i u tome, što je Babić imao odrediti pojedine predjednike biračkih mjesta. Medjutim nadležne vlasti ovaj njegov prijedlog nisu uvažile, nego su imenovale ljude, koji njima najviše konveniraju. Sličnih razloga imade i u drugim mjestima, pa se čini, da će to biti glavni uzrok odgodi izbora.«

31. svibnja 1924. – *Hrvatske novine* pišu o sprovodu i pokopu liječnika **Vranje Sudarevića** u Subotici. Napominje da su Hrvati-Bunjevci priredili svom prvaku »sprovod kakvog Subotica još vidjela nije«. U pogrebnoj povorci su sudjelovali redarska konjica, *Orlice* i *Orlovi*, Bunjevačko djevojačko društvo, Dobrotvorna zajednica Bunjevaka, Pučka kasina, Katolički krug, vod redarske pješadije i brojni poznanici, prijatelji i poštovatelji. Položeni su vijenci u ime Narodne skupštine, subotičkih liječnika, vodstva i birača Bunjevačko-šokačke stranke, Pučke kasine, Dobrotvorne zajednice Bunjevaka i Pjevačkog društva *Neven*. Prisutna je bila i somborska deputacija BŠS-a na čelu s **Tonikom Bošnjakom**.

1. lipnja 1904. – *Neven* piše da je na treći dan Duхова svečano otvoren »prvi i jedini bunjevački novčani zavod Zemljodilska štedionica d. d. u Subotici«. U proslavi su sudjelovali predsjednik zavoda **Ivan Malagurski** (djed **Ivana Malagurskog Tanara** i **Mare Malagurski-Dorđević**), dopredsjednik **Marko Dulić**, upravitelj-djelovođa **Vranje Sudarević** (liječnik), ostali članovi uprave, upravnog odbora i dioničari.

2. lipnja 1927. – *Neven* piše da je »čisto katolička i bunjevačka – hrvatska zadužbina« **Marije Vojnić**

Tošinice (1825. – 1904.) »u rukama je isključivo ljudi pravoslavne vjere«.

3. lipnja 1926. – *Neven* piše da su najveći uspjeh skupštine Hrvatske seljačke stranke u Somboru na drugi dan Duhova to što su »bunjevački i šokački Hrvati

u najvećem svom dijelu stupili u redove HSS-a i time postali jedinstveni i nerazdruživi u političkoj ideologiji čitavog hrvatskog naroda«. Člankopisac objašnjava svoje nepovjerenje prema aktualnoj upravi zadužbine: »Nov rukovoditelj imanja nije polagao nikome nikakove račune, niti ima nadležnog odbora koji bi nadzirao gazdovanje i tražio račune«.

Obilježeno 125 godina od smrti Ilije Okrugića Srijemca

Veliki sin kićenog Srijema

Okrugić je bio stožerna osoba crkvenog i kulturnog života Hrvata u Srijemu tijekom 19. stoljeća, gdje je ostavio neizbrisiv trag, ocijenjeno je tijekom akademije

Tridesetog svibnja navršilo se ravno 125 godina od smrti velikana **Ilije Okrugića Srijemca** (Srijemski Karlovci, 12. svibnja 1827. – Petrovaradin, 30. svibnja 1897.) Okrugić je bio svestrana i iznimno darovita ličnost: svećenik, književnik, skladatelj, povjesničar, hrvatski narodni preporoditelj u Srijemu, obnovitelj tekij-skog svetišta, zagovornik ujedinjenja Katoličke i Pravoslavne Crkve kao i služenja mise na narodnom jeziku, poliglota...

U povodu ove obljetnice, u svetištu Gospe Snježne na Tekijama u subotu, 28. svibnja, priređen je program pod nazivom »U čast Iliji Okrugiću Srijemcu«. Mjesto ove svečanosti »prirodno« je bila hodočasnička crkva koju je Okrugić, pomoću milodara brojnih hodočasnika i potporom tadašnjega biskupa **Strossmayera**, rekonstruirao te bio njezinim upraviteljem.

Subotnji program započeo je svečanom misom koju je predvodio rektor svetišta vlč. **Ivan Rajković** nakon koje je održana svečana akademija. U propovijedi, kao i tijekom programa, ocijenjeno je kako je Okrugić bio stožerna osoba crkvenog i kulturnog života Hrvata u Srijemu tijekom 19. stoljeća, gdje je ostavio neizbrisiv trag te se smatra »velikim sinom divnoga i kićenoga Srijema«.

»Okrugić je bio dugogodišnji upravitelj ovog biskupijskog svetišta i bio je zaslužan da se glas o svetištu prenese i šire od ovog našega mjesta, u okvirima ondašnje Hrvatske i Ugarske, kao duhovnog središta koje je širilo upravo pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji«, kaže vlč. Rajković.

Uzorna baština

Program je održan u okviru projekta »Godine novog preporoda Hrvata u Srbiji« pod pokroviteljstvom Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov** kaže kako se ovakvim planskim i zajedničkim programima na dostojanstven način odužujemo svojim predšasnicima.

»Ovakvim programima svjedočimo da smo svjesni baštine koju naslijedujemo, da smo svjesni velikana koje smo imali, ali i da smo dostojni istih. Ovdje iskazujemo zajedništvo, stav da naša baština, koja je uzorna, bude i dalje živa te da je prenosimo onima mlađima. Imamo što naslijedovati, imamo na što biti ponosni, imamo ljude značajnih opusa koji su u ranijim vremenima, isto tako izazovnim, svjedočili da posvećenost dobru, privrženost

Petrovaradinci za Okrugića

Za sjećanje na lik i djelo Ilije Okrugića zaslužni su Petrovaradinci, učitelj i skladatelj **Stanislav Preprek**, pijanist i glazbeni pedagog **Đuro Rajković**, orguljašica **Anica Nevolić**, književnica **Jasna Melvinger**, HKPD *Jelačić* i njihov višegodišnji predsjednik **Petar Pifat** i povjesničarka **Ivana Andrić Penava**, istaknuto je na akademiji.

kršćanskim vrijednostima, jesu uvijek isplative u trajnijem smislu kada su u pitanju ispunjavanje zadaće čovjeka. Njegovimo sjećanja, izgrađujemo ponos, nasljedujemo ono što je veliko i budimo spremni na izazove s kojima danas živimo», rekao je Žigmanov.

Predavanje o Okrugiću i njegovu svestranom djelu održao je magistar povijesti **Dominik Deman** iz Petrovaradina.

»Okrugić je bio iznimno svestrana ličnost, drag mnogima, kako puku tako i intelektualnim krugovima svoga vremena. Imao je širok krug prijatelja, bio je panslavist, pokušavao je na nacionalnom i vjerskom planu povezati

Dominik Deman

Mirko Čurić podsjetio je kako je Okrugić zaređen 1850. u Đakovu kao prvi ređenik biskupa Strossmayera, s kojim je kasnije dijelio i političke i ekumenske poglede. Istaknuo je i Okrugićevo književno stvaralaštvo dodavši kako bi zasigurno bio članom Društva hrvatskih književnika, ali da je to Društvo osnovano 1900., par godina nakon Okrugićeve smrti.

»Velik je značaj Okrugića, ne samo za Hrvate u Srijemu već i za hrvatsku kulturu uopće«, kazao je Čurić.

Glazba i lirika

Kroz dijelove glazbenog i literarnog opusa Ilije Okrugića proveli su nas članovi hrvatskih udruga iz Petrovaradina i Zemuna, mjesta u kojima je taj velikan službovao i djelovao. U pitanju su HKPD *Jelačić* iz Petrovaradina, Zajednica Hrvata Zemuna *Ilija Okrugić* i Društvo hrvatske mladeži Zemuna.

Okrugićeve stihove čitali su **Zoran Đorđević** (*Posveta Zemunu*) i **Petar Dujić** (*Na dunavskoj obali*). Pjevački zbor *Odjek* iz Zemuna pod ravnanjem **Ane Maglica** izveo je pjesme *Domovina i Ljuba* i *Tvoja zemlja*. Čuli smo i pjesme koje su našle mjesto u narodu pa se skoro i ne zna da su plod Okrugićeva stvaralaštva. Mješoviti pjevački zbor HKPD-a *Jelačić* pod ravnanjem **Vesne Kršmanović** otpjevao je *Milkinu kuću na kraju* i *U našem lijepo ti je Srijemu*, a na koncu programa oba zbora udružila su snage u izvedbi starogradskog klasika *Za jedan časak radosti*.

Nakon akademije, položeno je cvijeće na Okrugićevo grobno mjesto pokraj svetišta na Tekijama.

Osim subotnjeg događaja, u povodu 125 godina od smrti Ilije Okrugića, ZKVH je digitalizirao njegova književna djela (dostupna na www.zkvh.org.rs), a do kraja godine planiraju objaviti i jednu studiju o ovom velikanu.

Proslavi su, između ostalih, nazočili i predstavnici Generalnog konzulata RH u Subotici, Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i vjerske zajednice, Grada Novog Sada, Hrvatskog nacionalnog vijeća, sveučilišne knjižnice u Slavonskom Brodu te hrvatskih udruga.

D. B. P.

i ujediniti Srbe i Hrvate«, kaže Deman koji je izrazio nadu da će se Okrugićevi štovatelji okupiti i 2027. kada se obilježava 200 godina od rođenja ovog velikana.

Osoba za primjer

Nazočnima su se obratili i opunomoćeni ministar Velesposlanstva Hrvatske u Beogradu **Stjepan Glas** i dopredsjednik Društva hrvatskih književnika i književnik iz Đakova **Mirko Čurić**.

Opunomoćeni ministar Stjepan Glas kazao je kako je Okrugić primjer rada na očuvanju vjerske i kulturne baštine Hrvata u Srijemu.

Večer posvećena Iliji Okrugiću u Beogradu

Primjer povezivanja naroda

Zajednica Hrvata Beograda **Tin Ujević** organizirala je večer posvećenu poznatom svećeniku, književniku, skladatelju i panslavistu **Iliji Okrugiću** (1827. - 1897.), koja je održana prošloga petka, 27. svibnja, u dvorani Općine Stari grad u Beogradu.

O Okrugiću, s posebnim akcentom na crnogorsko-hrvatske kulturne veze, govorio je publicist i urednik časopisa *Identitet* **Nenad Stevović**. Naime, Okrugić je bio nositelj i vrijednog crnogorskog odlikovanja. Njega je tadašnji knjaz, kasnije kralj Crne Gore **Nikola I. Petrović** 1897. odlikovao Ordenom knjaza Danila četvrtog stepena. Također, Okrugićeva dramska djela su značajno i u kontinuitetu bila zastupljena na kazališnim scenama u Crnoj Gori, posebno na Cetinju.

Stihove Ilije Okrugića govorili su glumac **Dejan Jelača** i redateljica **Branka Bešević-Gajić**, a prikazan je i dokumentarno-igrani film *Ilija Okrugić – domovino slatko milovanje* u režiji **Stipe Ercegovića** i produkciji ZHB-a *Tin Ujević*.

»Mi ovim programom nastavljamo davno započeti posao na jačanju prijateljstva i sloge između Srba, Hrvata, Makedonaca, Crnogoraca, Slovenaca... To činimo ukazujući na kulturne i druge veze među ovim narodima u

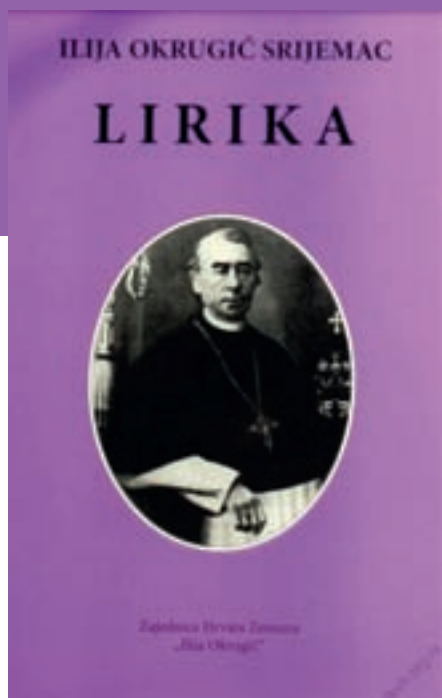

prošlosti i sadašnjosti. Prostora i potrebe za otkrivanjem pozitivnih rezultata u odnosima ovih naroda ima mnogo«, kaže predsjednik ZHB-a **Tin Ujević** Stipe Ercegović.

Nenad Stevović uručio je dar udruzi *Tin Ujević* – pretpisak katoličke bogoslužbene knjige *Barski misal*. Taj je misal prvi put korišten na liturgiji 1895. godine i predstavlja rezultat težnji knjaza Nikole I. i biskupa **Strossmayera** u cilju uvođenja slavenskog jezika kao liturgijskog u katoličkoj crkvi u Crnoj Gori.

H. R.

ZKVVH

Digitaliziran dio opusa Ilije Okrugića

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata skenirao je i na svojoj internet-skoj stranici objavio dio opusa **Ilije Okrugića Srijemca** povodom 125. obljetnice njegove smrti. Čitateljstvu su ponuđene sljedeće knjige: *Glasinke*, *Hunjkava komedija : vesele slike iz svagdanjeg života s pjevanjem u 4 čina*, *Narodne pjesme iz književnih djela i sakupljačke ostavštine Ilije Okrugića Srijemca*, *Šaljive poeme*, *Tri povijesne drame* i *Lirika*. Sadržaj je dostupan na mrežnim stranicama <http://zkvh.org.rs/index.php/digitalizacija>, te se može slobodno koristiti.

Okrugićeva djela vezana su uz narodnu književnu baštinu, ali i uz vlastito stvaralaštvo, koje sadrži poeziju, drame, skladbe i povijesna djela.

I ovi naslovi digitalizirani su u okviru projekta »Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe Hrvata u Vojvodini i izgradnja digitalne zbirke«. Projekt digitalizacije odvija se uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

H. R.

Međunarodna konferencija »Očuvaj svoju raznolikost« u Sloveniji

Protiv jezične diskriminacije manjina

U Škofjoj Loki u Sloveniji od 25. do 29. svibnja održana je međunarodna konferencija »Očuvaj svoju raznolikost«. Gosti iz šest zemalja (Njemačke, Austrije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Slovenije) raspravljali su o ulozi lokalnih zajednica za razvoj višjezičnosti, razvoj europske manjinske perspektive, o predrasudama i diskriminacijama na osnovu jezika te postizanju jezične jednakosti, razvoju međukulturnog dijaloga i očuvanju manjinske kulturne baštine. Na konferenciji su iz Srbije sudjelovali predstavnici Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta **Ladislav Suknović** i **Ivica Dulić**.

Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo *Komušina* je u suradnji s Općinom Škofja Loka i zajedno s partnerima iz pet različitih zemalja organiziralo provedbu projekta »Očuvaj svoju raznolikost« kojeg je sufinancirala Europska komisija u okviru programa »Europa za građane«. Osnovni je cilj tog projekta promicanje jezične i kulturne raznolikosti u EU te borba protiv jezične diskriminacije etničkih manjina. Projekt se bavi jezičnim predrasudama povezanim s etničkim podrijetlom, istražuje bogatstvo jezične raznolikosti u EU i promiče jezike etničkih manjina, kao dio zajedničke europske kulturne baštine.

Iskustva i prakse

Sudionici konferencije raspravljali su o tome kako razvijati različite programe prilagođene potrebama i željama pripadnika manjina i način očuvanja i razvoja manjinske kulture. Jezik je ključan dio manjinske kulture i identiteta. Važan je element u izražavanju kolektivnog i individualnog identiteta. Očuvanje višjezičnih sposobnosti osobito je važno za manjine koje nastoje održati svoj identitet, često u uvjetima marginalizacije, isključenosti i diskriminacije.

Program konferencije uključivao je razmjenu iskustava i praksi u području integracije manjina u društveni, kulturni i politički život u različitim europskim zemljama. Sudionici su na radionicama i predavanjima raspravljali o različitim metodologijama i pristupima u formalnom i

neformalnom obrazovanju, s ciljem postizanja veće društvene uključenosti i jednakosti manjina.

Promotivni film

Na konferenciji »Očuvaj svoju raznolikost« okupilo se preko 200 međunarodnih i domaćih sudionika. Konferenciji su prisustvovali predstavnici lokalnih vlasti, nevladinih organizacija, doseljeničkih zajednica, različiti stručnjaci i predstavnici lokalnih i državnih vlasti koji su raspravljali o manjinskim problemima kako u partnerskim zemljama tako i na razini EU.

Aktivnim uključivanjem različitih manjinskih skupina i stručnjaka prikupljeni su materijali koji će biti uključeni u izradu promotivnog filma kojim će se informirati zainteresiranu javnost o bitnosti očuvanja manjinske kulturne baštine.

Promocija rezultata projekta bit će usmjerena na lokalne, nacionalne i europske donositelje odluka i utjecati na njih da se bore protiv jezične diskriminacije, posebice u medijima i na društvenim mrežama. Zaštita manjinskih jezika u lokalnim zajednicama i promocija višjezičnih sposobnosti manjina je ključan element u postizanju njihove veće ravnopravnosti i integracije, zaključeno je na konferenciji.

H. R.

Promocija knjige mons. Stjepana Beretića *Johannes Clausen – kako je oslikana subotička katedrala*

»Taj što je u Zagrebu čuda stvarao, kod nas je stvorio veće«

Katoličko društvo *Ivan Antunović* objavilo je krajem ožujka ove godine knjigu župnika subotičke katedralne župe sv. Terezije Avilske mons. **Stjepana Beretića** *Johannes Clausen – kako je oslikana subotička katedrala*, čija je promocija održana u petak, 27. svibnja, u Pastoralnom centru *Augustinianum* u Subotici. Knjiga, koja se čitatelju »obraća« na hrvatskom, mađarskom i njemačkom jeziku, odgovara na pitanja tko je bio **Johannes Clausen**, kakva je njegova uloga u unutrašnjem uređenju katedrale, dok galerija slika otkriva oku manje dohvatljive detalje ovog svetog zdanja.

Godine 1893. dovršena je velika obnova unutrašnjosti današnje subotičke stolne bazilike sv. Terezije. Između brojnih ponuda župno i gradsko povjerenstvo odabralo je ponudu majstora Johannesa Clausena, koji je u njoj organizirao dekorativno slikarstvo, malanje zidova cijele crkve, kao i oslikavanje svodova, za što je doveo dva vrsna umjetnika, a također je dao naručiti i nove kipove i vitraže.

Spomenutu je knjigu ovom prigodom predstavio vlč. dr. **Ivica Ivanković Radak**:

»U ovoj studiji mons. Beretić opisuje do detalja obnovu subotičke stolne crkve sv. Terezije koja je posvećena 1798. godine. Ovdje se ističe uloga tadašnjega mladoga župnika **Matije Mamužića** koji je 1885. primio župu sv. Terezije s, kako stoji zapisano, 'tako zanemarenom crkvom'. Čitatelj će saznati i kako je Clausen, rođen u Njemačkoj, izabran za organiziranje obnove katedrale, o životu i radu ovoga umjetnika i obrtnika u Zagrebu, te o njegovim zidnim dekoracijama u zagrebačkoj katedrali. Kako su tekli radovi i s kakvim preprekama i komentarima su se našli izvođač radova Clausen, kao i župnik Mamužić koji ga je angažirao, doznaje se u tekstu knjige koji prate fotografije poznatih i manje poznatih prizora iz subotičke katedrale. Sadržaj ove knjige je i svjedočanstvo jednoga vremena: ono oslikava i prilike u Subotici, značaj katedrale za grad i vjernike, te prikazuje brojne naše zaslužne sugrađane koji su nam ostavili trag o sebi kroz obnovu subotičke katedrale«.

Slikarica, restauratorica, savjetnica u Gradskom muzeju Subotica **Zsuzsanna Korhecz-Papp** u recenziji knjige među ostalim piše kako će čitatelj u njoj upoznati i umjetnike i majstore kojima je obnova bila povjerena te kroz kakve je teškoće prolazila katedrala prije 130 godina. Recenzentica pohvaljuje autorovu zauzetost u istraživanju novinskih izvještaja o tijeku obnove te naglašava kako je Clausen svoj rad u Subotici obavio točno, ponizno i stručno.

»Majstori koji su se tada javili na natječaj poslali su svoje planove i na temelju njihove ponude naručitelji su odlučili koga će izabrati. U paketu za obnovu nije bilo planirano samo oslikavanje svodova, već i čišćenje oltarnih slika, izrada 20 kipova, izrada vitraža i orgulja. Izabran je Clausen koji je radio veoma savjesno s jako velikom ekipom. U unutrašnjoj dekoraciji tadašnje župne crkve sv. Terezije Avilske korišteni su neorenesansni elementi«, rekla je na predstavljanju knjige Korhecz-Papp.

Inicijalni poticaj za nastanak ove monografije bio je slučajni susret prije 13 godina mons. Beretića i **Petera Clausena**, Johannesa unuka. O ovom susretu, te o samoj knjizi, njezin autor kaže:

»Jednog dana, sjedio sam u svom stanu, netko pozvoni, siđem i kaže čovjek: 'Ja sam iz Beča i djed moga prijatelja je ovdje oslikao katedralu pa bih ju htio vidjeti'. I tako sam došao do adrese Petera Clausena, inače mog vršnjaka. Zahvaljujući njemu bio sam u Hrvatskom povijesnom ar-

hivu, Zlatnoj dvorani i drugim velikim institucijama u Hrvatskoj, gdje sam pribavio brojne povijesne dokumente o samom umjetniku i njegovom radu».

Kako je istaknuo, monografiju je posvetio svojim prethodnicima Matiji Mamužiću i biskupu **Matiji Zvekanoviću**.

»Matija Mamužić je 1885. došao ovdje za župnika i on je inicirao obnovu ove crkve koja je u to vrijeme bila puna truleži, prljavštine i iznutra puna pukotina. U Zvekanovićovo vrijeme bio je veliki pritisak da se ove slike, dekoracije izbrišu i da se na mjesto njih naprave neobarokne slike. Na sreću, biskup Zvekanović to nije dopustio. A Johannes Clausen je prije toga radio u Zagrebu (u zagrebačkoj katedrali, na prvom vitražu s lijeve strane, među imenima piše i **Clausen Ivan**, slikar), Bjelovaru, Jastrebarskom, Srijemskoj Mitrovici, nema gdje ga nije bilo. Taj što je u Zagrebu čuda stvarao, kod nas je stvorio veće. Clausen je za našu katedralu u prvom redu zaslužan za dekoracije, a najljepša je ona na pragu svetišta, gore, pokraj natpisa 'Ecce tabernaculum Dei'. On se također potrudio da se nađu kipovi svi jednake veličine, a nabavio ih je u južnom Tirolu«, rekao je mons. Stjepan Beretić.

Fotografije za izdanje uraci su Petera Clausena, **Vedrana Jegića** i **Nikole Tumbasa**. Tehnički idejni tvorac izgleda knjige je **Petar Gaković**.

Nazočnima se ovom prigodom obratio i predsjednik Katoličkog društva **Ivan Antunović** vlč. **Josip Štefković**, moderatorica je bila urednica knjige **Katarina Čeliković**, a ovu je književnu večer svojim nastupom na flauti glazbeno oplemenila **Lucija Vukov**, učenica II. razreda srednje Glazbene škole iz Subotice.

Monografija, po cijeni od 500 dinara, može se kupiti u župnom uredu sv. Terezije Avilske u Harambašićevoj ulici.

I. Petrekanić Sič

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Pedesetnica

Uskrsno vrijeme završava svetkovinom Duhova. Toga dana prisjećamo se kako je Duh Sveti sišao na apostole. Ovu svetkovinu slavimo i kao rođendan Crkve, novog Božjeg naroda kojemu pripadaju svi koji su kršteni.

Ispunjenje obećanja

Isus Krist na Pedesetnicu ispunjava obećanja koje je dao svojim učenicima prije nego je uzašao na Nebo – šalje Duha Branitelja. Uz obećanje, apostoli su dobili i zadatak da učine sve narode Kristovim učenicima. Između Isusovog uzašašća i Pedesetnice, učenike je više mučila misao kako ispuniti dobivenu zadaću nego pitanje tko je Duh Branitelj. Obećanje je palo u drugi plan zbog zadaće za koju se nisu osjećali sposobni. Nisu znali da su obećanje i zadaća neraskidivo povezani i da Krist od čovjeka ne traži ništa što čovjek nije kadar učiniti, jer naše ograničene sposobnosti nadomješta snaga Duha Svetoga.

Apostoli su, sve do silaska Duha, bili uplašeni za sebe zbog svega što se dogodilo Isusu. Iako je Isus uskrsnuo i s njima se danima susretao, neprijateljsko ozračje prema njima postojalo je u društvu, te su propovijedanje smatrali i suviše opasnim po svoj život. Plašila ih je i sama činjenica da moraju propovijedati. Nisu se osjećali sposobnim za to, budući da nisu bili nikakvi učenici ljudi nego tek skromni ribari, pa su mislili da nisu u stanju navijestiti Evanđelje na način da itko u Krista povjeruje, posebno ne neki uglednici koji su poznavali Pisma. Njihova skromna znanja i sposobnosti te strah bili su prepreka da otpočnu izvršenje povjerenog im zadatka. S ljudske strane gledano, njihove bojazni bile su potpuno opravdane. No, Isus vrlo brzo šalje obećanog Duha Branitelja, koji svojim djelovanjem preobražava njegove učenike. Od

uplašениh i nesigurnih ljudi oni postaju gorljivi navjestitelji Radosne vijesti, rječit i uvjerljivi, toliko da se na njihov navještaj već taj isti dan krstilo pet tisuća ljudi. Bog potvrđuje i ovoga puta da mu ništa nije nemoguće, te da se njegovi planovi uvijek ostvaruju.

Suradnici Duha Svetog

Zadaća koju je Krist povjerio apostolima prenosi se i na nas, kao njegove učenike. I mi se poput njih osjećamo nesposobnima i nedostojnima izvršiti je. No, Duh Sveti koji je sišao na apostole na dan Pedesetnice ostao je u Crkvi među nama. Apostoli su u sebi imali silnu želju izvršiti Isusov zadatak, ali nisu znali kako. Zato je Duh Sveti, kada je sišao na njih, po njima učinio čudesna djela. Mi se pitamo gdje je danas Duh Sveti u Crkvi, zašto i danas ne djeluje na tako čudesan način, zašto ne djeluje po nama. On treba suradnike, one koji žele biti u Kristovoj službi, po takvim ljudima on čini čuda. A mnogi od nas ne žele se eksponirati kao kršćani, još manje kao katolici. Balansiraju između vjere i svijeta. Mnogi žele biti više svjetovni nego Kristovi, vjera je privatna stvar. Među takvima Duh ne nailazi na suradnike po kojima može mijenjati ljude i širiti Evanđelje. To nedostaje današnjim kršćanima, želja za suradnjom s Duhom Svetim, kojega svi imamo. Sakrament potvrde za svakoga od nas bio je Pedesetnica, ali nismo svi poželjeli biti poput apostola, pa je Duh ostao šutjeti u nama, čekajući da se predomislimo.

Ipak, ne možemo reći da on danas ne nalazi suradnike među vjernicima. To su svi oni svećenici i redovnici čije nas riječi diraju u srce, svi oni laici kojima se divimo zbog njihove vjere i hrabrosti da je javno posvjedoče. Otvorimo se i mi Duhu Svetom, budimo njegovi suradnici, kako bi i po nama mogao djelovati u svijetu.

Poslije pol stoljeća vratili obiteljsko imanje

Praunuci oživjeli pradjedovu kuću

»Razmišljam što bi pradjed rekao da zna da je imanje poslije pol stoljeća vraćeno u obitelj, da ne propada i da će postati nadam se ponovno poznato mjesto za susrete, proslave, druženja«, kaže Damir Šimon

Damir Šimon

Franja Pekanović Nenačak iz salaša Gradina preselio se 1952. godine sa suprugom **Katom** i četvero djece na Bezdanski put. Kupio je nekadašnju *Húsvétovu čardu* i pretvorio je u obiteljski dom. Početkom 70-ih godina prošlog stoljeća to imanje je prodano, a Franja se sa sinom **Ivanom** i njegovom obitelji preselio na drugi salaš. Novi vlasnik **Đusika Grac** obiteljski dom **Pekanovića** pretvorio je u restoran, koji je uspješno radio sve do početka 2000-ih godina. Poslije dva desetljeća restoran se ponovno otvara, a što je još zanimljivije

Vjenčanje u obitelji Pekanović, 1968. godine

imanje je ponovno vraćeno u obitelj, jer su novi vlasnici **Damir i Goran Šimon** Franjini praunuci. Odlučili su se vratiti iz Njemačke i uz pomoć roditelja pokrenuti svoj posao – oživjeti nekada poznati restoran. I to u kući svog pradjeda. Razlog je to što su dio novog enterijera i stare obiteljske fotografije snimljene baš u nekadašnjem kaštelu.

Čarda, škola, obiteljski dom, restoran

I sama povijest tog zdanja je zanimljiva. Podignuto je vjerojatno s kraja XIX. stoljeća. Kako je Damir uspio

Nekadašnji restoran 80-ih godina

doznati i prije 1900. godine tu je radila *Húsvétova čarda* u vlasništvu obitelji **Húsvét**. Čarda je radila do 1940. godine. Nakon toga u njoj je bila škola koja je na tom mjestu ostala sve do 1951. godine. »Godinu dana kasnije moj pradjed Franja Pekanović kupuje cijelo imanje i ono dobiva funkciju obiteljskog doma. Tako je bilo sve do 1973. godine kada je imanje prodano. Roditeji, brat i ja, budući da je to imanje pored naše obiteljske kuće, dogovorili smo se da ga ponovo vratimo u našu obitelj, ali i da oživimo nekadašnji restoran koji je tu bio sve do 2005. godine«, priča Damir.

A restoran *Stari deram*, o kome Damir govori, nekada je bio poznato mjesto okupljanja ne samo salašara već i gostiju sa strane koji su tu dolazili zbog dobre zabave, glazbe i hrane. Damir je uspio pronaći i dio arhive nekadašnjeg restorana, a kako pokazuju dokumenti koji su sačuvani, precizno se vodila evidencija o svemu. Ostalo je zapisano koliko je kojih namirnica potrošeno određenog dana, evidencija kuhara i konobara koji su radili. Nakon smrti Đusike Graca restoran je dan u najam, promijenio je svoj izgled, promijenila su se i vremena i gosti. Na koncu 2005. godine stavljen je katanac u bravu.

Do Njemačke i natrag

Sve to događalo se u neposrednom susjedstvu Damirove obitelji. I kada su restoran i stambeni dio dani na

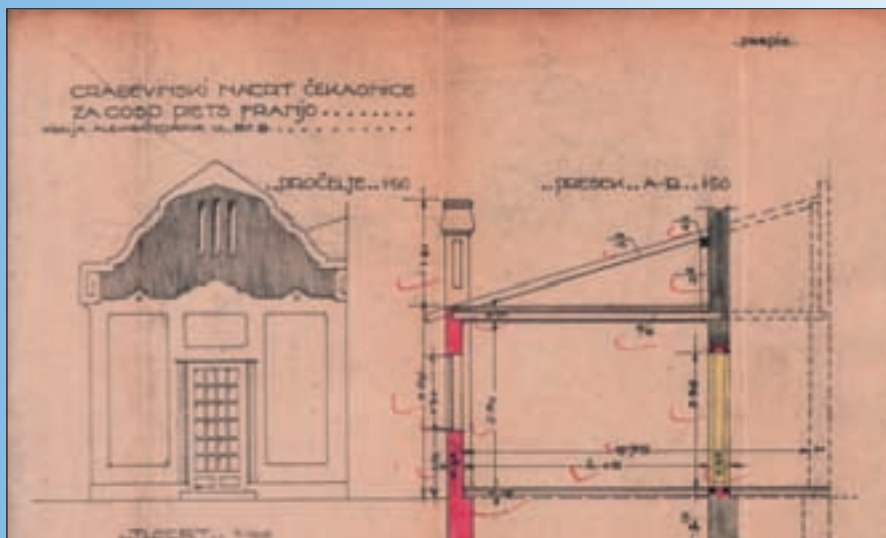
prodaju, nekako je prirodno bilo da ga kupe Damir, Goran i njihovi roditelji. Razlog je to što su se Damir i Goran poslije petogodišnjeg rada u Njemačkoj konačno odlučili vratiti kući. Damir je već tu i nadgleda posljednje pripreme za otvorenje restorana, a uskoro bi mu se trebao pridružiti i Goran.

»Kada smo razmišljali što raditi poslije povratka iz Njemačke, nekako prirodno je bilo otkupiti natrag pradjedovo imanje, a kako je tu više od 30 godina radio poznati restoran odlučili smo ponovno pokrenuti cijelu priču. Kod mladih koji danas planiraju ili odlaze u inozemstvo točno vidim sebe od prije pet godina. Mislio sam da ću tamo biti sretan, bolje živjeti, ali pronašao sam hladne ljude, tuđ jezik i shvatio da se sretan može biti tamo gdje ti je obitelj. Već poslije dvije godine odlučili smo se vratiti, povratiti ovo imanje i krenuti s vlastitim poslom. Razmišljam što bi pradjed rekao da zna da je imanje vraćeno u obitelj, da ne propada i da će postati nadam se ponovno poznato mjesto za susrete, proslave, druženja«, kaže Damir.

Pripreme za samo otvaranje su završene, a dio unutarnjeg rasporeda ostao je još iz vremena kada je tu bila obiteljska kuća. Prije svega stupovi koji su sada dio velike dvorane, a nekada su bili dio ulaza u sam kaštel. U manjoj dvorani su stolovi s kariranim stolnjacima kao iz vremena 70-ih i 80-ih godina, na zidovima fotografije nekadašnjih druženja i proslava tada mladih salašara koji su sada ljudi u ozbiljnim godinama.

Z. V.

Mjesto stvaranja uspomena

Na ulazu u hol i dvorište na adresi Korzo broj 9 starinska kapija je cijeli dan širom otvorena, jer su se tu pod krošnjom drveta u pasažu udobno smjestili stolovi popularnog i dobro posjećenog kafea *Priča*. U prošlosti desetljećima se u ovaj pasaž ulazilo zbog fotografija, a sada se dolazi zbog priča... Foto-studio odavno više nema.

Mnogi će se, međutim, sjetiti nekadašnjeg izgleda hola, kada je tu postojala stalna postavka fotografija. To je bilo prijedigitalno vrijeme kada su se fotografiranjem i izradom snimaka bavili majstori toga zanata, a aparate posjedovali samo rijetki pojedinci. Foto-atelje u pasažu Korzoa broj 9 postojao je desetljećima. Pouzdano je tamo bio još od 1929. godine kada fotograf **Franjo Piets** podnosi molbu Inženjerskom uredu grada za dogradnju ateljea. Uz molbu je priložen tehnički nacrt čekaonice čija je dogradnja planirana, s tlocrtom objekta, koji je izradio **Antun Kopunović**, ovlašteni zidarski majstor. U nacrtu je prikazano i mjesto »mračne komore«

za poslove razvijanja filmova i izradu slika. Spomenuti fotograf je, po svemu sudeći, do 1929. godine, kada se spominje u dokumentima Povijesnog arhiva zbog obraćanja gradskoj upravi, stekao dugogodišnje iskustvo, jer se s njegovim potpisom **Piëtsch F.** susrećemo još na fotografijama s kraja devetnaestog stoljeća.

Za povijest fotografije značajan podatak: prva žena fotografinja u Subotici, **Ana Vojnić Purčar**, upravo je na ovom mjestu otvorila salon i započela dugu i plodnu karijeru. Kroničari bilježe kako je za više od pola stoljeća ispred njenog objektiva prošao »cijeli grad«. Salon je 1952. godine preselila u Strossmayerovu 10.

Potom je u pasažu Korzoa 9 radio Foto *Vajo*.

Iako su pred očima prolaznika Korzoom i drugim ulicama u užem centru grada u prvom planu palače i njihove uzbudljive povijesti, i pojedina dvorišta su mjesta zanimljivih događanja u prošlosti grada. Stoga je prije tri-četiri desetljeća postojala ideja o otvaranju većeg broja dvorišta za javnost i njihovom uređenju u pasaže s raznolikim sadržajima za sugrađane i turiste.

Alasi i bećari u Monoštoru

Kulturno-umjetnička društva svoj rad usmjeravaju obično na njegovanje folklorne tradicije, pisane i usmene riječi, ali ima i udruga koje se trude da u kalendar svojih aktivnosti uvrste i događaje drugačijeg tipa, a koji su nekada bili dio svakidašnjeg života. Jedna od takvih manifestacija je *Sastali se alasi i bećari* koju organizira KUD Hrvata *Bodrog* iz Monoštora. Kada su osmišljavani *Alasi i bećari*, želja je bila podsjetiti na nekadašnje monoštorske alase i na tradiciju kuhanja ribljeg paprikaša. Naravno, na malo drugačiji način jer nekada se riblji paprikaš kuhao od dunavske ribe, a danas od šarana iz uzgajališta. Ono što je ostalo također je prirodni dar Monoštoraca da od ribe, luka, soli i paprike naprave vrhunski riblji paprikaš. Pokazali su to i prošlog vikenda jer su, kako je ocijenio natjecateljski žiri, najbolji paprikaš skuhalo Monoštorci. Gosti sa strane koji su imali hrabrosti upustiti se u neravnomjernu kuharsku borbu, nisu imali šanse.

Posrećilo se organizatorima ove godine i s vremenom. Kiša je stala baš prije paljenja vatri.

Samu organizaciju pomogli su Središnji državni ured za Hrvate izvan RH, HNV, ZKVH i Grad Sombor.

 Ekipa Hrvatske riječi – moralni pobjednici

Priznanja kao poticaji za buduće uspjehe

Predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture izučava se u područnom odjeljenju OŠ *Sremski front* u Sotu već deset godina. Gotovo sva djeca iz Sota koja pripadaju hrvatskoj nacionalnoj manjini izučavala su materinski jezik u ovih deset godina. Iako ih je mali broj, mališani iz Sota su se u svom dosadašnjem radu s nastavnicom **Anom Hodak** pokazali kao vrlo talentirani recitatori i glumci.

Izražena svijest o pripadnosti

Tradicionalno hrvatske obitelji iz Sota, mjesta u šidskoj općini gdje je veliki postotak hrvatskog stanovništva, žele da njihova djeca izučavaju svoj materinski jezik i kulturu. Kako navodi nastavnica Hodak, njegovanje identiteta je vidljivo u radu s djecom.

»Djeca imaju snažno izraženu svijest o pripadnosti svom narodu, pa tako imaju i određeno predznanje glede kulture i jezika. Također, motivirani su u pogledu stjecanja novih znanja, a roditelji su uvijek raspoloženi za svaku vrstu suradnje. Roditelji su oni koji odgajaju i usmjeravaju svoju djecu. Kod nas se nacionalni identitet usko vezuje uz vjerski, stoga je u očuvanju svijesti važan čimbenik i Crkva. Seoske sredine su čuvari tradicije, pa je tu i veći interes za izučavanje ovoga predmeta.«

Nastava u školi je vrlo šarolika, a nastavnica Ana Hodak je uspjela ostvariti poseban kontakt s učenicima.

»Trudim se prepoznati njihove interese, te u tom smjeru razvijati tijekom nastave. Nastojim, koliko je moguće, udovoljiti njihovim željama, poticati kreativnost i gradivo im učiniti zanimljivim. Želim da se svi prije svega osjećaju ugodno i prihvaćeno kako bi ostajali poslije nastave zato što to žele, a ne jer moraju. Do sada sam imala sreću raditi s dobrom i vrijednom djecom. Nažalost, do sada nismo imali nikakav službeni udžbenik, no zahvaljujući internetu, svojim znanjima iz metodike i uz uloženi trud, nastava se uspješno realizira. Djeca vole multimediju, različite igre znanja, vole zadatke kroz koje mogu izraziti svoju kreativnost, pa nastojim sve to iskoristiti u nastavi. Svaka skupina je drukčija, ali u tom uzrastu oni vrlo brzo pokažu što su im afiniteti, pa da bi se zadržala njihova pozornost, to treba u određenoj mjeri slijediti.«

Budući recitatori i glumci

Od samog početka sudjelovali su na pokrajinskim smotrama recitatora na hrvatskom jeziku u Subotici, ali i na manifestacijama u Šidu i u sklopu Hrvatskog kulturnog društva *Šid*.

»Svake godine smo organizirali i priredbe povodom Božića i Uskrsa u crkvi. Raditi s nadarenom djecom je predивно, osobito kada trud i rad na kraju bude nagrađen. Teško mi je reći koliko ih je do sada nagrađivano na smotrama u Subotici, jer nagradu nismo dobili samo prve godine, ali i tada je bilo dvije pohvalnice. Svake godine bude nagrađeno jedno ili dvoje sudionika iz Sota, a sudjeluje uvijek troje. Mislim da su svi koji su pohađali hrvatski jezik u Sotu bili bar jednom nagrađeni na smotri. Kao najmlađa nastupala je **Mirela Zarecki**, a kao najtalentiraniji izdvojio se **Marko Mendan**.

»Rođen sam u Sotu u katoličkoj obitelji gdje sam naučen tko sam i što sam. Oduvijek sam želio više upoznati hrvatski jezik. Tu priliku sam dobio u HKD-u *Šid* u kojem sam više godina plesao. Kada sam krenuo u 6. razred, dobio sam ponudu od naše vjeroučiteljice Ane da sudjelujem na smotri recitatora na hrvatskom jeziku u Subotici. Prve godine sam bio pohvaljen, a iduće godine sam dobio nagradno putovanje u Hrvatsku. U srednjoj školi u Srijemskoj Mitrovici također sam pohađao nastavu na hrvatskom jeziku. Po završetku srednje škole upisao sam studij fizioterapije u Vukovaru. Prilikom upisa studija puno mi je značilo poznavanje hrvatskog jezika i svima bih preporučio da ostvare svoja prava i nastave razvijati svoje talente«, kaže Mendan.

Leonora Ralbovski iz Sota je prije tri godine osvojila prvu nagradu na smotri recitatora u Subotici.

»Nagrada mi je dala dodatni poticaj da razvijam svoj recitatorski talent. Bilo mi je lijepo učiti i raditi s nastavnikom Anom. Naučili smo puno toga o hrvatskoj povijesti i poeziji što je meni osobno jako važno. Svoj recitatorski talent nastojat ću razvijati i u budućnosti«, kaže Leonora.

Važno je znati tko smo

Omiljeni pjesnik djeci u Sotu je **Grigor Vitez**, a nastavnica Hodak kaže da je možda i ona na to utjecala, jer je njoj on jedan od najdražih.

»Nastojim svake godine birati druge recitacije, jer je i priprema za natjecanje učenje, pa je stoga važno doći u kontakt sa što više hrvatskih dječjih pjesnika. Što se tiče gradiva koje učimo u školi, do sada su najveće oduševljenje pokazali za hrvatske legende, bajke **Ivane Brlić-Mažuranić** i za običaje. Nažalost, djeca s izučavanjem ovoga predmeta završavaju nakon četvrtog razreda, jer u Šidu ne postoji mogućnost za to«, kaže Ana te dodaje da je izuzetno važno djeci od malih nogu usađivati značaj nacionalnog identiteta.

»Možda nismo ni svjesni te važnosti, jer nekako olako propuštamo usađivati djeci svijest o svom identitetu i ljubav prema tradiciji. Važno je da mladi znaju tko su i da se toga ne stide, nego da se time ponose. U protivnom, naš će se nacionalni identitet izgubiti na ovim prostorima. Ta se ljubav usađuje od najranijeg djetinjstva u obitelji, sve ostalo je samo nadgradnja.«

Podrška institucija

U dosadašnjem radu nije izostala ni podrška institucija, jer, kako kaže, jedino uz njihovu podršku mogu opstati.

»Isto tako važna je i međusobna suradnja profesora, jer djelujemo u specifičnoj sredini, pa je razmjena iskustava od velike važnosti i pomoći. Na suradnji nas međusobno i na suradnji s institucijama se sve više radi, i to može biti sve bolje. Trend sve manjeg broja djece nije zbog toga što se ne žele upisivati nego što jednostavno nema djece. Obrazovanje na hrvatskom jeziku treba promovirati cijele godine, uz promociju izleta, ekskurzija i svega onoga što za učenike čini Hrvatsko nacionalno viće. Društvene mreže imaju veliki utjecaj, a mi ga trebamo iskoristiti«, ističe ona i na kraju razgovora dodaje:

»Za mene je čast što predajem Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, jer je to moj skromni doprinos očuvanju hrvatskog identiteta u sredini u kojoj živim. Ljubav i predanost su jedino i važni, jer su oni ključni pokretači, zato što je ponekad previše izazova i prepreka, a jedino ljubav može dati snagu da se sve to svlada. Izuzetno sam ponosna na sve moje učenike, jer svaki njihov uspjeh govori koliko su vrijedni i poštrovani. Drago mi je što sam imala čast s njima raditi i biti dio njihovog odrastanja.«

S. D.

ZOVEM SE: **Leona Vukmanov Šimokov**

IDEM U ŠKOLU: OŠ **Ivan Milutinović**, Subotica – 3. c razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: climbing-penjanje

VOLIM: čitati knjige i igrati se s mojim psom Rudolfom

NE VOLIM: spavati i jesti brokoli

U SLOBODNO VRIJEME: čitam knjige, igram se s psom, crtam, skačem na trampolini

NAJ PREDMET: hrvatski jezik

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: želim raditi u salonu za kućne ljubimce i uređivati ih.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmo-mjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizivki u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karađorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Hrvat, katolik iz Slavonske Orahovice kod Osijeka, zaposlen, vlasnik kuće i auta, traži djevojku iz Subotice do 31 godine za upoznavanje i brak. Ivan Peček.

Prodaje se trobrzdni plug (14 cola) obrtač regent fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem čl. 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Službeni glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNOŠENOM ZAHTEJU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ

Nositelj projekta AGRARIA PERFECT DOO, Pála Pappa 35, dostavio je 20. 5. 2022. zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na okoliš zahvata: »Proizvodnja sredstava za ishranu bilja« na k. p. br. 1031 – K. O. Čantavir (45,9253217°, 19,7569071°). Zahtjev je zaveden u uredu Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-152/2022.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, vijećnica, 1. kat, soba 128), svakim radnim danom od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objave ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja projekta na okoliš osobno, poštom ili elektroničkim putem na e-mail: zivotnasredina@subotica.rs.

Uredništvo

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 7. 6. 2022.

- Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.
- Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Bačlija, Breščanski, Bošnjak

Prezime **Bačlija** dovodi se u vezu s Bačom. Međutim, nisu isključena i druga objašnjenja. Na koncu konca, prezime je moglo nastati i od druge osnove izvedene od riječi »bač« (oznaka za pastirsku nastambu). Bačlije u Subotici dale su više značajnih predstavnika tijekom 20. stoljeća. Međutim, svakako najpoznatiji je nedavno preminuli odvjetnik i društveni djelatnik **Grgo Bačlija** (1939. – 2021.). Njegov predak u četvrtom koljenu **Antun** oženio je 18. XI. 1829. **Magdalenu Mamić**. Iz ovog braka rođen je kao posmrče istoimeni sin (17. V. 1841.). **Antun** mlađi je 29. VII. 1861. oženio **Ceciliju**, kći **Mihajla Racpetina** i **Lucije**, r. **Merkoević** (**Mrkojević**). Iz ovog braka je rođen djed Grge Bačlije **Šimun** (8. IX. 1866.), koji je 9. IX. 1891. oženio **Katarinu Dulić**. Negdje na prelazu iz 19. u 20. st. Šimun je prešao iz Đurđina u Suboticu i postao vatrogasac. Ondje je rođen njegov sin **Veco** (25. I. 1908. – 20. III. 1988.), otac Grge Bačlije.

 Grgo Bačlija

Br(e)ščanski

Breščanski su najvjerojatnije zapadnoslavenskog podrijetla, na što ukazuju imena njihovih kumova, ali su se postupno kroatizirali. Izvorni oblik prezimena je najvjerojatnije **Brščanski**. Najznačajniji predstavnik ove subotičke obitelji je **Gustav Breščanski** (1912. – 1992.), jedan od stipendista Pučke kasine i tajnik mjesnog odbora Omladine Jugoslavenske radikalne zajednice. Bio je jedan od organizatora i gostiju Bunjevačke večeri, koja je priređena u Beogradu 27. lipnja 1937. Objavio je u časopisu *Zajednica* (glasilo JRZ) članak *Materijalna i duševna kultura Bunjevaca* (6/1937.). Njegov predak u petom koljenu **Andrija Brščanski** (rođen oko 1756.) je s **Juditom Brčić** (kod rođenja kćeri **Ane** 1788. prezime joj je zabilježeno kao **Parak**) imao sina **Josipa** (rođen oko 1786.). Josip se 8. I. 1812. vjenčao **Marijom**, kćerkom **Venceslava Nadeničkog** (negdje i **Nadenček**) i **Ane Tóth**. Međutim, već iste godine umire mu supruga, te se 8. XI. 1812. ženi **Veronikom**, kćeri **Jánosa Hegedúsa** i **Borbále Rizsnyák**. Iz ovog braka rođen je sin **Matija** (1820.), koji je 5. II. 1844. vjenčao **Matiju Blesić**. Njihov sin **Pavle** (r. 9. VII. 1850.) oženio se 14. V. 1880. **Janjom Ivić**. Plod ovog braka je sin **Stipan** (24. XI. 1888.), koji se 13. I. 1912. vjenčao **Anđelkom Cvijin** i iste godine dobio sina **Gustava** (26. VIII. 1912.).

Bošnjak

Ovo je jedno od najbrojnijih prezimena u Hrvata uopće. Zastupljeno je u raznim inačicama i u Subotici, Somboru i drugim krajevima Bačke. Međutim, najveću težinu imaju

Bošnjaci u Somboru, koji broje više obitelji u dalekom ili bliskom srodstvu. Najpoznatiji su političar **Antun Bošnjak** (1882. – 1930.) i pronalazač-kinematograf **Nesto (Ernest) Bošnjak** (1876. – 1963.), koji su zapravo rođaci u drugom koljenu. Naime, njihov djed **David** imao je u braku s **Monikom Džinić** sinove **Matiju-Tobijaša** i **Ivana**. **Antun** je sin **Matije-Tobijaša** i **Terezije Matarić**, a **Ernest Ivana** i **Marije Veselovski**.

Antun (Tonika) je u braku s **Marijom Firanj** imao sina **Franju**, s kojim se toliko razilazio u stavovima da je izbjegavao svaki susret s njim. Kao političar, bez jasnog programa i, što je gore, bez ikakvog političkog obrazovanja, nametao se za vođu »Bunjevaca i Šokaca« u zapadnoj Bačkoj. U početku je bio visoki član Bunjevačko-šokačke stranke. Početkom 1921. osnovao je *Bunjevačko kolo* kao politički klub ove stranke. Po raspadu stranke, prišao je pristašama **Blaška Rajića**, koji su formirali Vojvođansku pučku stranku. Međutim, ni ovdje nije ostao dugo. Nakon neuspješnih izbora veljače 1925. okrenuo se suradnji s radikalima. Međutim, radikali nisu ozbiljno doživljavali ni Toniku, ni njegove malobrojne pristaše, jer su bili svjesni njegove nepopularnosti među narodom. Pred izbore 1927. Tonika je osnovao Bunjevačko-šokačku stranku, koja je svibnja 1926. fuzionirala s Hrvatskom seljačkom strankom. Nakon lipanjskog atentata 1928. pokušao se približiti Hrvatskoj seljačkoj stranci. Nakon uvođenja šestosiječanjske diktature konačno mu se ukazala dugo očekivana prilika da dobije vodeće mjesto u društvu i politici. Međutim, prerana smrt ga je omela u toj nakani.

Odmah iza Antuna po povijesnoj težini izdvajaju se njegovi daljnji rođaci: **Franjo** (6. III. 1881.) i **Ivan** (5. VI. 1885.), koji je, među ostalim, bio vijećnik (senator) Dunavske banovine.

Martina Kujundžić, košarkašica

Najveći uspjeh u mojoj dosadašnjoj karijeri

Pobjedom u majstorici ekipa Raguse, za koju nastupa mlada Subotičanka Martina Kujundžić, postala je prvak Hrvatske

Šampionska tradicija subotičke ženske košarke ima svoj novi izdanak, mladu 21-godišnju **Martinu Kujundžić**, igračicu dubrovačke *Raguse*, novog-starog prvaka Hrvatske. Njen prošlogodišnji prelazak iz *Murse* (Osijek) u redove branitelja naslova bio je pun pogodak njezine trenerice **Cvetane Matić** (rođ. **Dekle-va**), nekad i same igračice subotičke momčadi *Elektroremonta*, *Partizana* i reprezentacije Jugoslavije. A kako teče njezina dubrovačka »odiseja« saznali smo tijekom prošlotjednog razgovora u rodnom gradu u koji je stigla na više nego zasluženi ljetni odmor.

Budući da si vrlo rano napustila Suboticu kako bi se, u najkraćim crtama, predstavila našem čitateljstvu?

Imam 20 godina, igram za *Ragusu* iz Dubrovnika, a izvanredno studiram kineziterapiju u Splitu.

A onda nešto malo šire...

Košarku sam počela igrati s 13 godina, nakon što sam se prije toga bavila karateom i dogurala do reprezentativne selekcije Srbije u mlađim kategorijama. Moj prvi trener u ŽKK *Spartak* bio je **Bratislav Mitrović**, a potom **Blagoje Ivić**. Poslije toga sam igrala i za *Topolčanku* iz Bačke Topole, a nakon toga je uslijedila selidba za Hrvatsku i igranje za osječku *Mursu*. Dobre igre su me preporučile mojoj današnjoj trenerici Cvetani Matić i tako sam postala članica novih-starih prvakinja Hrvatske. Osvojeni šampionski naslov je svakako moj najveći dosadašnji sportski uspjeh.

Kako je izgledala ovosezonska šampionska staza Raguse?

Budući da smo u polufinalu doigravanja za naslov izbacili *Medveščak* s 2:0 i u finalu brzo povelili s 2:0 (igra se na tri dobivena susreta prim. a.) protiv *Plamen Požege*, činilo se kako je posao već »posve obavljen«. Ali Požežanke

su se uspjele vratiti i pogotkom u samoj završnici susreta u Dubrovniku izjednačiti skor na 2:2. Majstorica se igrala kod njih u Požegi; sada su svi nas unaprijed otpisali, ali smo u odlučujući susret ušle maksimalno koncentrirane i jednostavno im nismo željeli ostaviti »naš« šampionski pokal.

Što je za tebe značila ova majstorica i na koji način si je igrački proživjela?

Bilo je svakako određene doze pritiska, jer smo igrale

Karate

U mlađim starosnim kategorijama bila je prvakinja Srbije u karateu i članica reprezentacije.

pred prepunim tribinama protivničke ekipe i zbog činjenice kako se igra meč u kojemu je »biti ili ne biti«. Ipak, upravo taj uzavreli ambijent dao nam je snage da odigramo najbolje što znamo i pobijedimo 62:54.

Na kojoj poziciji igraš i kolika je tvoja prosječna minutaža u šampionskoj ekipi iz Dubrovnika?

Igram na poziciji playmakera, tj. organizatorice igre, a minutaža je neravnomjerna jer izravno ovisi o protivničkoj taktičkoj postavci. Nekada je to 30, 20 minuta, a bude i svega 5 minuta. Sve ovisi od situacije i tko je od mojih suigračica toga dana bolje raspoložena za igru. Ali sve je to dio timskog sporta kakav je košarka, jer je najvažnije pobjeđivati bez obzira na individualni doprinos.

Vratimo se, na tren, još malo u prošlost i vrijeme tvoga prelaska u redove Raguse. Što je presudilo u tvojoj odluci da se preseliš na krajnji jug Hrvatske?

Sve se to događalo prošloga ljeta kada sam dobila poziv za okupljanje mlade reprezentacija Hrvatske (igračice do

20 godina), a nekako u isto vrijeme me je pozvala i trenerica Cvetana Matić, pojašnjavajući mi kako me vidi u redovima aktualnog šampiona Hrvatske. Takvu ponudu i poziv jednostavno nisam mogla odbiti. U pitanju je zbilja kvalitetna ekipa s velikim ambicijama dugotrajnije vladavine u prvenstvu Hrvatske i zbilja sam sretna što sam dio nje.

Kakav je režim treninga u šampionskom ozračju?

Imam dva treninga dnevno u dvorani i još jedan dodatni u teretani, no nekada znamo prijedodne spojiti ta

Spartak

Martina Kujundžić je za seniorsku ekipu subotičkog Spartaka počela igrati sa svega 13 godina.

dva treninga u jedan dulji. Prije putovanja na gostujuće susrete znamo odraditi i tzv. šuterske ili taktičke treninge, ovisno o protivniku. Radi se ozbiljno i naporno, jer bez jakog intenziteta ne može biti ni najboljih rezultata.

Čini se vrlo naporno i vremenski posve ispunjeno, pa kako onda uspijevaš naći vremena i za studije?

Studiram izvredno, jer drugačije nikako ne bih mogla uskladiti sportske i akademske obveze. Nije lako, ali se uz dobru organizaciju slobodnog vremena sve može.

Sjedimo i pričamo u Subotici, daleko od prvenstvene košarke i Dubrovnika. Kakav je osjećaj biti prvakinja Hrvatske?

Jedan dio mene nije još uvijek svjestan kako imam šampionsku medalju doma. U svakom slučaju osjećaj je prekrasan, baš kao i spoznaja da smo svojom kvalitetom uspjeli dva puta napuniti tribine, što u ženskoj košarci i nije baš čest slučaj.

D. P.

POGLED S TRIBINA Kup

Devet dugih godina je trajala *Hajdukova* trofejna suša, jer posljednji puta su se *bili* radovali upravo osvajanju Kupa Hrvatske pomalo daleke 2013. godine. Od tada pa na ovamo redale su se sezone pune gorčine i rezultatskog razočaranja, a *hajduci* su uglavnom gledali u leđa *Dinama*, *Rijeke* i *Osijeka*. Dolaskom na čelo kluba predsjednika **Lukše Jakobušića**, a prije svega dovođenjem isprva sportskog direktora Litavca **Mindaugasa Nikoličusa** i konačno (nakon Talijana **Tramezzanija** i Šveđanina **Gustafssona**) njegovog sunarodnika trenera **Valdasa Dambrauskasa**, *Hajduk* je ponovno vratio onaj šampionski obol koji ga je ponosno desetljećima krasio. Osvajanje Kupa Hrvatske i grandiozna pobjeda u finalnom susretu protiv *Rijeke* (3:1), igranom na prepunom Poljudu, početak je nove klupske povijesti koja bi morala i trebala biti krunisana osvajanjem, sada već, 18 godina očekivanog naslova prvaka Hrvatske (posljednji je bio 2005. godine pod vodstvom **Igora Štimca**). Velika pobjeda u

rezultatskom preokretu protiv uvijek neugodnih *Riječana* (dva puta su slavili na Poljudu u ovom prvenstvu), a sada su povelili šok golom **Drmića**, definitivno je potvrdila kako ova generacija *majstora s mora* ima sve kvalitetne značajke da konačno ode do samoga kraja. Uz najboljeg strijelca i igrača 1. HNL, fenomenalnog **Marka Livaju** (28 golova i 7 asistencija), igrače reprezentativnog kalibra (**Lovre Kalinić**, **Nikola Kalinić**, **Filip Krovinić**) i nade hrvatskog nogometa (**Stipe Biuk**, **Marin Ljubičić**), te nogometaše osebujnog međunarodnog igračkog iskustva (**Dario Melnjak**, **Dino Mikanović**, **Gergő Lovrencsics**, **Jan Mlakar**, **Nikola Katić**, **Marco Fossati** i dr.), budućnost *Hajduka* ne bi smjela biti upitna. Naravno, pod uvjetom da svi ostanu barem i sljedeću sezonu. »Rabuzinovo sunce« grijat će *Hajdukovu* vitrine sljedećih godinu dana, baš kao što ovaj uspjeh ponovno grije godinama napaćena navijačka srca. Slijede europski testovi i san o ulasku u skupine Konferencijske lige (*Hajduk* starta u 3. pretkolu i treba preskočiti dvije stepenice), a onda novo prvenstvo i borba za toliko željeni naslov prvaka.

D. P.

Narodne poslovice

- * Sve što te košta tvog mira je preskupo.
- * Budi sretan i ne pričaj nikome o tome.
- * Gdje ti mnogo obećavaju, malu torbu ponesi.

Vicevi, šale...

Mog muža je ubola pčela u čelo. Sad je u Urgentnom centru, sav natečen i u modricama, zama-
lo nije umro. Njegova sreća, pa sam bila blizu da
udarim pčelu lopatom.

Jučer se vozimo s bratom, zaustavi nas promet-
ni policajac i pita:

— Jeste li vezani?

Rekoh: »jesmo«, najviše za majku. I platismo
kaznu...

Mudrolije

- * Dajte ljudima koje volite krila da lete, korijene
da se vrate i razlog da ostanu.
- * Najskuplje ožiljke napraviš sam sebi. Šutnjom i
dopuštanjem.
- * Možda se ne događa ono što hoćeš, ali se do-
gađa ono što treba!

Vremeplov – iz naše arhive

Glumački ansambl, Sonta, 2010.

Iz Ivković šora

Zastarilo

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi. Jevo, fala Bogu, i nama malkoc kiše. Zemlja
je već bila sva ispucana, al sad nikako da stane. No, uvik
su dida divanili da kad je maj ladan narod nije gladan. Doduše,
ne bi smio to sad ni baš zdravo virovat; od ovi naši vođa sve
je moguće, a sve mi se čini da će i ove godine bit tako da će u
vršidbi rod bit jeptin al cine svega neće past. Ta kažu nam »ne
vidite, čeljadi, da je rat u Ukrajini«, pa samo šopaju cine da te
glava zaboli. Šećer očo uduplo, a naš je iz oni šećerana što su
kadgod prodate za jedan dinar. Ni ostala roba se baš ne stidi
velike cine. Još kad bi i kvalitet bio taki kaka je cina... Al, to je
borme druga pripovitka. Malo-malo pa rok valjanja jel prošo jel
će sutra proć, al cina borme nije, ona je trajna; nikad ne tone
nit se plisnivi. Niki dan smo tili kosit ledinu nas trojca: Joso Pe-
riša i ja. Čekamo Perišu ko ozebo sunce, pašće već rosa, kad
jevo njega. Pitamo ga di je bio, a on već bisan: »Ta, manite me
još i vas dvojca, dosta mi moje nevolje. Naio sam se sinoć za
večeru nike salame, pa još od zore džedžim pod badnjom sa
sturanim čakčirama, a u stomaku mi burgija, božem prosti ku-
god da kogod tunnel pravi za ovu novu prugu. Samo ne znam
koji će andrak tunnel kad je Bačka ravna kugod tepcija«. Morali
smo se prvo dobro ismijati š njim, pa će Joso: »Di si, andraka,
kupio tu salamu?«. »Ta, ovi moji niki dan išli u varoš u te velike
jeptine dućane pa doneli i meni. Al neš više, Periša, odmaknit
od vrljike! Od slanine i šunke niko nije pokvario trbu, ta još je i
lik što je avaškija.« Tako je to oduvik: najmanje se cini ono što je
najbolje, već je na cini ono čije je najizvikanije. Tek sad kad ima
toliko novina i televizija, pa ko plati tog objavljivaju po sto puta
na dan. Što kažu: koliko novaca, toliko sviraca. A svit ko svit: što
vidi dvared viruje, pa još i zaglavi tarabe kad nagrne. Jeto, gle-
dim niki dan na televiziji naš Novosadski sajam. Otvorilo ga čak
dva precdnika, pa di neće svit navalit kad i precdnici kažu
kako je to dobro? A gledim ni baš tako kako se fali. Oni moderni
traktori polak od plastike. E, to, čeljadi moja, kad zaspe za ove
naše džombe u suši polak će ostat na njivi. A cina... E, cina je
za pripovitku. Najjeptiniji izdođe oko petnejst iljada, eura neg
šta, ta ne valjdar dinara. E, sad se sićam i onog kad su kadgod
»fidelinkaši« davali traktor za vagon i po žita. To je bio ferčika a
onaj veći, rakovički, plavi je bio dva do dva i po vagona. A dosta
je bilo samo otić u »Fidelinka kop« i opraviti ugovor. A koliko se
sićam tribo se vratiti rod u tri godine. To vam je bilo, čeljadi moja,
digod oko četiri iljade maraca. A sad... nek mi kogod divani da je
sad bolje. Ima i sad kome je zdravo dobro samo je taki zdravo
malo, veli Joso. Neg, gledim kako završavaju ovaj naš drum.
Baš je dobro opravljen, još su i jarde nasuli i uvaljali oko po
metara nuz njeg da se ne drobi. To ne bi bilo zgoreg uraditi i onaj
tavankucki od kaparova do sela. Tamo su šleperčine već svu
ivicu druma istrle pa je već bilo i nesrića kad točak uvati jardu. A
ne bi bilo zgoreg opraviti i stazu za bicigle od Bosne do varoši.
No, zbogom, čeljadi. Nek brine drugi o tim.

Rič po rič

Ka se nebo razbisni

Piše: Željko Šeremešić

Eto, niki dan sam sanjo unuka Marina kako ispod ora pijemo podrumsko vino. Lad, ono ja se digo jutroske mal kasnije, da ne kažem za sramotu prid podne, a Marin ispod ora sid nasmijan i čeka. E vala ko da se nisam u mladosti radovo ovoj mojoj kad ju vidim ko što se radujem danaske kad vidim unuka. Objašnjava mi da j' došo tako iznenada jer su mu tek juče javili da mu kolega iz škole, onaj Joza iz Sonte, krsti dite pa mu poručio da bi bilo lipo da dođe na krštenje. A on će onako nasmijan: »A šta 'š, dida, ima se može se. Znaš kako j' na tom trulom zapadu, pa sam eto skočio na par dana, da Jozu obradujem. Vas sve vidim a didi posebno srce bude na mistu«. Vidim ono sokočalo od lap-topa j' tu već na astalu, on ga rasklaplje, uključiva pa će: »Evo, sa' ćemo vidit i šta vrime kaže dok sam tu, oće padat jel neće, ka' će i koliko će padat, da znamo planirat«. I tako i ja turio glavu pa gledim, kad on objašnjava viš dida sad su oblaci tamo, u Italije a idu na nas. Kako nočas, sutra ujutru triba da stignu. Kaže da će kod nas padat, lagana u 8, pljusak u pola devet a u 9 bude i salauke. Al kaže da će digod baš odviše padat, u Slavonije a možda i Baranje i da može bit čak i velike oluje i leda, baš, baš salauke. Gledim, isklištio, pa ne virujem što vidim: kako j' to moguće, toliko sve znat? Pa, Bože dragi, vidim kako se oblaci crnu, mrdu, idu baš k nama. Na kraju se mislim, pa kad bude padalo padaće al sam dragi Bog da ne pošalje salauku.

Probudim se sutra ujutru oko 8, vidim napolju kiša ko što j' Marin reko. Upaljim sokočalo od televizije da vidim šta ima novo. Kad ono prid očima veliko zlo. Tamo digod u Hrvatske bila baš, baš... velika salauka. Poharala, ju-ju-ju, digod ko da j' nebo istreslo leda. Izlupani krovovi, plastenici, atar poravnat, limuzine polupane, drveće iskidano. Pokazivu led ko guščja jajca, sirota čeljad plače, lopatama sklanju led. Eto i mene se steškalo, žo mi čeljadi. Razbisilo se nebo baš. Cilog života, cile godine radiš, siješ, šparaš, kupiš, napraviš i onda to sve za jedan dan bude poharano. Pa još na sokočalu divanu kako j' digod padala nikaka crvena kiša, kako j' vitar duvo da j' kamijone privrto, čupo, kido, da se ni najstarija čeljad ne sića da j' tako bilo. Bože dragi, študiram u sebe, pa se pitam, kako j' ovo moguće danaske. Ta izmislio svit da mož otić na misec, zemlju izbušit, prominjit, priokrenit, napravit tako da više ljudi ništa ne moru radit skoro, da sve ima u radnje a ovo ni mogo smislit, da ovake nevolje ne bude. Šta smo mi Bogu skrivili kad nam se tako šta dešava. I tako ja čekam unuka da š njim malo podivanim od ove nevolje. A on stigo brže neg što sam mislio. Sili ope, a on će ko da zna šta ću ga pitat, oma počinje: »Jes video, dida, kaka j' u Hrvatske bila salauk. E za to smo mi krivi. Čeljad, dida, čeljad. Rad boljeg života, a pravo da ti kažem i ne znam koliko j' bolji. Svašta smo radili i mislili da ćemo nebo privarit. A nebo i dragi Bog se ne du privarit«. Kaže ovako: »Dida, rušimo, gradimo, pravimo, prskamo, ratujemo, bušemo na sve strane svita a malo šta čuvamo, jel ako čuvamo to j' odviše malo; sam da bi se umilili nebu, a ni što tako stvarno mislimo«. I onda kad se nebo razbisni uvijek je kogod drugi kriv. Eto, mislim se, sve j' reko ko da ima sto godina. I na kraju triba se moljit sam da se nebo ne razbisni.

U NEKOLIKO SLIKA**Kuće u Starčevu**

Temeljem članka 51. i 52. Zakona o zaposlenima u javnim službama (*Sl. glasnik RS*, br. 113/2017, 95/2018, 86/2019, 157/2020 i 123/2021) i članka 24. Statuta установе Савремена галерија Суботица – Kortárs Galéria Szabadka – Suvremena galerija Subotica i Odluke o provedbi natječaja broj: 01-87/22 od 20. 5. 2022. godine, ravnatelj Suvremene galerije Subotica raspisuje

NATJEČAJ ZA POPUNJAVANJE RADNOG MJESTA KUSTOSA

u Савременој галерији Суботица –
Kortárs Galéria Szabadka – Suvremenoj galeriji Subotica
Subotica
Park Ferenc Raichlea 5
www.sgsu.org.rs

Kandidati za kustosa u Suvremenoj galeriji Subotica moraju ispunjavati sljedeće uvjete:

Visokoškolsko obrazovanje

- na studijima II. stupnja povijesti umjetnosti prema propisu koji uređuje visoko obrazovanje, počevši od 7. listopada 2017. godine,
- na studijima II. stupnja povijesti umjetnosti prema propisu koji uređuje visoko obrazovanje, počevši od 10. rujna 2005. godine do 7. listopada 2017. godine,
- na preddiplomskom studiju povijesti umjetnosti u trajanju od najmanje četiri godine, prema propisu koji uređuje visoko obrazovanje do 10. rujna 2005.,
- položen stručni ispit,
- znanje stranog jezika,
- računalne vještine,
- najmanje godinu dana radnog iskustva.

Kandidati trebaju dostaviti sljedeću dokumentaciju:

- biografiju koja sadrži podatke o dosadašnjem radu i postignutim rezultatima,
- uvjerenje o stjecanju zvanja kustosa, odnosno uvjerenje o položenom stručnom ispitu,
- presliku uvjerenja o državljanstvu Republike Srbije,
- ovjerenu presliku diplome o stečenoj stručnoj spremi,
- dokaz o radnom iskustvu,
- uvjerenje da se protiv njega ne vodi istraga i da nije podignuta optužnica (izdaje mjesno nadležni Osnovni sud – prema prebivalištu kandidata),
- uvjerenje da nije osuđivan pravomoćnom sudskom odlukom (izdaje PU MUP-a RS – prema mjestu prebivališta kandidata),
- presliku radnog lista.

Opis posla:

- organizira, koordinira i odgovoran je za obavljanje najtežih stručnih poslova u okviru djelatnosti od općeg interesa u vezi s očuvanjem kulturno-povijesne baštine – kulturnih dobara,
- priprema prijedloge strateškog razvoja muzejske djelatnosti iz djelokruga rada,
- sastavlja ekspertize, stručna mišljenja i vještačenja,
- samostalno razvija i koordinira provedbu istraživačkih projekata,
- predlaže zajam i sudjeluje u realizaciji zajma,

- bavi se znanstveno-istraživačkim radom u području muzeologije,
- sudjeluje u izradi programa osposobljavanja i edukacije muzejskih djelatnika,
- identificira i valorizira predmete te identificira kulturna dobra i kategorizira ih,
- predlaže koncept osnovne postavke izložbi,
- planira, koordinira, organizira i provodi obrazovno-informativnu djelatnost muzeja te edukativne akcije i projekte namijenjene javnosti,
- koordinira i organizira rad na izradi digitalnog registra, izradi kartoteka od velikog značaja,
- planira, razvija i provodi preventivni zaštitni tretman i kontrolira uvjete izlaganja,
- donosi odluke o metodologiji razvoja poslovanja iz djelokruga rada,
- sudjeluje u radu stručnih povjerenstava iz djelokruga svoga rada,
- predlaže kategorizaciju muzejskih predmeta,
- za svoj rad odgovara ravnatelju.

Rok za podnošenje prijava je 10 kalendarskih dana i počinje teći od dana objave javnog natječaja u periodičnom izdanju oglasa Nacionalne službe za zapošljavanje *Poslovi* i na web stranici Nacionalne službe za zapošljavanje, kao i u novinama *Hrvatska riječ*.

Neblagovremene, nedopuštene, nerazumljive i nepotpune prijave bit će odbijene.

Nakon isteka roka za podnošenje prijava, natječajna komisija sastavlja listu kandidata koji, prema priloženim dokazima, ispunjavaju uvjete za prijem u radni odnos na radnom mjestu kustosa u Suvremenoj galeriji u Subotici i među njima provodi izborne postupke u skladu sa Zakonom.

Prijave na natječaj s potrebnim dokazima o ispunjavanju uvjeta podnose se na adresu Suvremene galerije Subotica, Park Ferenc Raichlea 5, Subotica, s naznakom »Prijava na natječaj za kustosa«.

Podaci o osobi za kontakt:

Slavica Štirb

024/553-725

sekretar.sgsu@gmail.com

ravnatelj Suvremene galerije Subotica
Árpád Blaskó

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Nositelj projekta TEHNO-COOP doo Subotica, Tuk ugarnice 58a, podnio je dana 16. 5. 2022. godine zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: Poslovni objekat s benzinskom crpkom na k. p. br. 14167/2, 14167/4, 14168/3, 14168/4, 14168/5, 14168/6, 14169 i 14170/1 KO Novi grad (46.084913°, 19.692642°). Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-149/2022.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš osobno, poštom ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu životnog okoliša temeljem članka 25. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Službeni glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje

OBAVIJEST o donošenju rješenja o davanju suglasnosti na Studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš

Nadležno tijelo obavještava javnost da je 27. 5. 2022. godine donijeto Rješenje o davanju suglasnosti na Studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš PROJEKTA Eksploatacija pijeska kao građevinskog materijala na površinskom kopu »Donji Tavankut« kod Subotice, nositelja projekta Sonora d.o.o. iz Subotice, Ulica Blaška Rajića br. 11/35.

Rješenje o davanju suglasnosti je donijeto na osnovu prijedloga odluke koji je sastavni dio Izvještaja Tehničke komisije kao i uvidom u dostavljenu dokumentaciju, kojom je konstatirano da predmetni projekt svojom realizacijom neće imati negativnih utjecaja na životni okoliš ukoliko se ispoštuju propisane mjere zaštite.

Radi zaštite činitelja životnog okoliša, nositelj projekta je dužan osigurati uvjete i provesti mjere definirane poglavljem 8.0 Studije o procjeni utjecaja na životni okoliš, kao i osigurati izvršavanje programa praćenja utjecaja na životni okoliš, predviđenog poglavljem 9.0 Studije o procjeni utjecaja na životni okoliš.

Rješenje o davanju suglasnosti na studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš je konačno u upravnom postupku. Protiv ovog rješenja se može pokrenuti upravni spor pred Upravnim sudom u Beogradu u roku od 30 dana od dana objavljivanja ove obavijesti.

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasi Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a Vladimir Nator iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Tvoja želja je i moja želja

Najveća šalica cappuccina na svijetu

Jedina stvar kada je riječ o putovanjima koja me više brine od toga da neću moći posjetiti sva mjesta koja želim, niti putovati koliko želim, jest da mogu prestati sanjati o putovanjima. Kroz razgovor s prijateljem, kojeg sam nedavno upoznala, saznajem da mu putovanja nisu toliko bitna. Da može putovati, ali ne mora. Da mu je sve u redu. Mislim da je ovo prva osoba s kojom sam razgovarala koja mi je tako hladno odgovorila na to. Poznajem mnoge koji ne putuju, ali imaju želju ili barem uživaju slušati druge o svojim putovanjima, ali nikad nisam doživjela toliko nedostatak emocija u vezi s putovanjem.

Mislim da možda imam strah od neželjenja. Zamislite da ne želite ništa, da vam je sve isto. Brrr, ta misao me ledi. I nije da uvijek imam neku želju, danas nemam nekih posebnih ideja pa ću putovati po tuđoj želji. Danas idem u Oman, jer je to poželjela jedna od mojih prijateljica.

Merhaba

Prije lociranja Omana i opisa njegovih prirodnih i krajobraznih ljepota, ide priča o ljubaznosti i gostoprimstvu Omanaca. Kao što mnogi putopisci primjećuju, Omani su najsrdačniji narod na svijetu i to se savršeno uklapa u priču o cariniku koji će vas dočekati na aerodromu stavljajući desnu ruku tamo gdje mu je srce, klanjajući vam se i zahvaljujući vam na biranju njegove zemlje za vašu stanicu.

E, sada kada smo ljubazno ušetali u Oman i naučili da je merhaba tradicionalna riječ dobrodošlice u Omanu, širimo svoje znanje na generalije. Službeni naziv Omana je Sultanat Oman i to je arapska država na jugoistočnoj obali Arapskog poluotoka u jugozapadnoj Aziji. Okreće se na Arapsko more na istoku i jugu i na Omanski zaljev na sjeveroistoku. Također je okružen Jemenom, Saudijskom Arabijom i Ujedinjenim Arapskim Emiratima.

Oman i njegove atrakcije

Oman je jedan od rijetkih sultanata na svijetu. **Qaboos bin Said al Said**, sultan s najdužim stažom, poznat po tihoj diplomaciji koju je vodio, najzaslužniji je za prosperitet koji je Oman doživio. Prije njegove vladavine zemlja je bila izolirana i zaostala, s tri škole i jednom bolnicom, a infrastrukture nije bilo. Sultan je bio na vlasti od 1970. do 2020. godine. Do tada je uspio uspostaviti mir u zemlji, sustiti svoje bogatije susjede, asfaltirati ceste, dovesti struju u daleka mjesta. Qaboos bin Said al Saida naslijedio je sultana **Haitama** koji je obećao da će nastaviti tihi i diplomatsku politiku svog prethodnika. Iskreno govoreći, nisam pratila kako se dalje razvijao Oman, a ni sada ne bih o tome razmišljala, nego da vidimo što posjetiti u Omanu.

Glavni i najveći grad Omana Muscat sastoji se od šest provincija i ima oko milijun stanovnika. Predgrađa su rezervirana za velike i lijepe plaže, a od atrakcija tu su tvrđava Al Jalali, tvrđava Al Mirani, džamija Grand Sultan Qaboos koja je treća najveća džamija na svijetu. Džamija je nezaobilazna, a osobito su poznati kristalni luster *swarovski* i drugi najveći ručno rađeni perzijski tepih na svijetu. Na listi su i trgovački centar Matrah Suk, kraljevska palača Qasr Al Alam i šetnica pored mora Kvar Korniš.

Al-Sharqiya je područje na krajnjem istoku Arapskog poluotoka i glavna je atrakcija za turiste. Područje Al-Sharqiya ima najljepše plaže u Omanu, spektakularna isušena korita rijeka Wadi, pješčane dine i uzgajališta kornjača.

I za kraj ove brze turneje, tu je Sur, grad na kraju svijeta. Ima dvije tvrđave, nekoliko savršenih plaža i odlična je baza za obilazak atrakcija kao što su Wadi Tiwi, Wadi Shab, kao i utočišta za kornjače Ras al-Jinz.

Mic po mic, riječ po riječ i tuđa želja postala je moja želja. A vama?

Gorana Koporan

5+Plus**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD**GODIŠNJE****Osiguranje
drugačije od svih**

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluja, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM®
OSIGURANJEwww.mips.rs
011/ 715 23 00**RADIO MARIJA**

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

GASTRO
MANIFESTACIJA

CROZ KUHINJE VOJVODINE

u Petrovaradinu

HKPD „Jelačić“ organizuje peti gastro festival

Sudjeluju:

LD „Diana“ Zrerjanin

Udruga banaskih Hrvata

HKPD „Jelačić“ Petrovaradin

Zbor crkve presvetog trojstva Srijemski Karlovi

Petrovaradin

Subota, 4. 6. 2022. od 12 sati

Dobrovoljno vatrogasno društvo (ul. Pavla Jurišića Štruma 2)

